

Ln

2187

1999

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԻՐԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆՔ

ԿԱՄ

ՄԻԶԻՆ ԴԱՍՈՒ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻՆՔԸ

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ ԶՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԳՐԵՑ

ՏԻՐԱՆ Գ. ՓԱՓԱԳԵԱՆ ԲԱԴԱՐԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک ۵۹۴ نومرولی رخصتیه

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. ՃԻՎԵԼԵԿԵԱՆ

1890 42187-60

29 2191

1976.

ԱՆՁԻՆՔ

Ոնոփրիոս աղա 50 տարեկան
 Տրդատ աղա . . . իւր բարեկամը, 45 տարեկան
 Ղուկաս աղա . . . « « 50 «
 Միւսիւ Երուանդ Աթանասեան
 Միւսիւ Վահրամ . . . իւր հօրեղբոր որդին
 Միւսիւ Զարեհ Տրդատեան
 Յովսէփ աղա Մագթաղինէի հօրեղբայրը,
 (Փաստարան)
 Գառնիկ . . . Փաստարանին գրագիրը
 Բժիշկ մը
 Տկ. Մագթաղինէ . Ոնոփրիոսի կինը, 35 տրկն .
 Օր. Զուարթուն . « աղջիկը, 17 տարեկան
 Տկ. Պիսթոս . . . Տրդատին կինը, 40 «
 Շողակաթ խաթուն . . . Մ. Զարեհի մամիկը
 Երեկոյթի հրաւիրեալ արք, կանայք և տղայք .

Ա. Է. Գ. արարուածները Ոնոփրիոսի, Բ. ը Տրդատ
 աղային տունը, իսկ Դ. ը Փաստարանին գրասենեկին
 մէջ կը կատարուի .

(Ներկայացման իրաւունքը վերապահեալ է .)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Ա.

Տեսարանն է Ոնոփրիոսի տան մէջ վայելուչ սենեակ
 մը . խորը դուռ մը՝ որուն երկու քովերը բազմոցներ
 ու բարձեր դրուած են . Տեսարանին աջ կողմի երկրորդ
 ֆուլնիսին քով դուռ մը՝ որ սենեակ կը տանի . նոյն
 դրան ուղղութեամբ ձախ կողմի ֆուլնիսին առջեւմեծ
 հայելիով պէս մը, որու վրայ գտնուած երկու ղամբար-
 ները վառուած են .

ՏԵՍԻԼ Ա.

ԶՈՒԱՐԹՈՒՆ . Ետքը ՄԱԳԹԱՂԻՆԷ

(Զուարթուն, որ վարագոյրը բացուելու միջոցին
 հայելին առջեւ կեցած մագերը շտկելով գրադեալ է,
 քթին տակէն կ'երգէ հետեւեալը .)

Զուար .— Վ'ըսեմ, արդեօք պիտի ըլլամ
 Որ փափագներս իմ լրանայ . . .

(Դրսէն փողոցի դուռը կը զարնուի, օրիորդը
 չի լսելու տանելով, իւր արդուզարդը եւ երգը
 կը շարունակէ . դուռը նորէն կը զարնուի, եւ
 Մագթաղինէ աջ կողմի սենեակէն տեսարան կու-
 գայ, շտապաւ .)

Մագթ .— Զուարթուն, չե՞ս լսեր, կէս ժամ
 է որ փողոցին դուռը վար կ'առնեն . . .

Զուար .— Կ'աղաչեմ, մայրիկ, կը տեսնես որ
 ձեռքս պարապ չէ, եւ արդէն ուշ ալ մնացի .

Մագթ .— Ինչո՞ւ այսչափ ուշ ձգեցիր . ես վա-
 րը, խոհանոցը գրադեալ ըլլալուս պատճառաւ
 չի կրցայ ժամանակին պատրաստուիլ, մինչդեռ
 դու հոս էիր եւ ժամը 12ին կրնայիր պատրաստ . . .

Զուար .— Իրաւունք ունիս, արդէն ժամը 12ին
 պատրաստուելու վրայ էի, երբ փողոցէն անցնող

ընտանիքի մը ոտնաձայնը լսելու, ո՛վ ըլլալին հասկնալու հետաքրքրութեամբ պատուհանը դիմեր էի, մեր դրացի օրիորդ Արմինէ ալ իմ օրինակիս հետեւեր էր, որո՞ւ հետ տեսնուած ատենս Միւսիւ Երուանդը անցաւ, անոր հետ ալ քանի մը վայրկեան խօսքի բռնուելուս՝ ուշ մնացի։

Մագթ. (Անձկութեամբ) — Հարցուցի՞ր, միւսիւ Երուանդն ալ ներկայ պիտի գտնուի՞ Տրդատեանենց երեկոյթին։

Զուար. — Այո՛, միանգամայն խոստացաւ նախ իւր մայրիկը Տրդատեանենց տունը տանիլ ձգելէն ետքը հոս գալ եւ մեզի հետ միասին երթալ։

(Դուռը դարձեալ կը զարնուի։)

Մագթ. (Դող ելած) — Արդեօք ի՞նքն է, որ եկեր դուռը կը զարնէ, այսպէս անյարդար վիճակիս մէջ ի՞նչպէս դիմաւորեմ զինքը։

Զուար. — Ձեմ կարծեր որ միւսիւ Երուանդը եղած ըլլայ, ըստ օրում այսչափ չաճապարեր։

Մագթ. — Ուրեմն, անպատճառ անհամբեր հօրդ զարնուածքն է... երթամ բանամ։ (Խորէն կը մեկնի, Զուարթուն ալ իւր արդուզարդը լմնցնելու համար կ'աճապարէ։ Դրսէն փողոցի դրան ուժգնապէս գոցուելու ձայնը կը լսուի։ Մագթաղինէ ներսէն (Ո՛վ է այն) կը ձայնէ եւ Ոնուի-րիոսի խոժոռաձայն (Սատանա՛ն է) պատասխանը առնելէն ետքը տեսարան կուգայ «Հայրդ է եղեր» ըսելով, եւ հայելին դէմը աղջկանը քովը կեցած, իւր արդուզարդովը կ'զբաղի։)

ՏԵՍԻԼ Բ,

Նոյնք եւ Ոնուի-րիոս, (Մէկ ձեռքը լեցուն տոպրակ մը, միւսը ձուկ եւ կանանչեղէնք)

Ոնուի. (Խորէն մտած ատենը) — Աս ի՛նչ խայտա-

ռակութիւն, աս ի՞նչ օյին է... երկու ձեռքդ տոպրակներով լեցուն դրանք առջեւ բան չունիս նէ՛ սահալներով կայնէ։

Մագթ. (Խոժոռադէմ) — Մի՛ պոռար, ամեն ատեն չէ՛, քառասուն տարին անգամ մը, այս իրիկուն ասանկ բացառութիւն մը եղաւ։ Ես՝ ներսի սենեակը, Զուարթունն ալ հոս զբաղեալ ըլլալուն, դուռը քիչ մը ուշ բացինք... այդ ձեռքիներդ ինչո՞ւ հոս բերիր, մոռցածք թէ խոհանոցը վարի յարկը կը գտնուի,

Ոնուի. — Ի՞նչ պիտի ընէի, մեր գիտցածը, տան տիկին եղողին պարտքն է էրկանը դէմը ելլալ, բերածները ձեռքէն առնել։ Եյէր վարը ձգէի, օրերով անօթի պահելէդ աչքը դողութեան բացող կատուն, որ չորս էթրաֆս կը ցատկուտէր, մէկ սօլուխէն պիտի լափէր։ (Մագթաղինէ բարկութեամբ անոր ձեռքիները կառնէ եւ խորէն կը մեկնի,) ասկէց զատ, ես գիտեմ ասոնք ո՛ւր տեղաւորելիդ, (Բաղմոցին վրայ կը նստի, եւ քիթը սրբելով) հը՛մ, քառասուն տարին հեղ մըն է ըսելով վրայ կելլան կոր, ֆախաթ էյէր մենք առտուն ապսպրածին իրիկուան չի բերենք, քիթերնին խանթար խանթար կը կախեն տէ, քառասուն տարին հեղ մըն էն միտքերնուն պիլէ չեն անցուներ։

Զուար. (Որ միշտ արդուզարդովը զբաղեալ է, ետին չի դառնալով) — Բարի իրիկուն, հայրե՛կ։

Ոնուի. — Ամէն... Հայրիկդ վարը դրանն առջեւ երկու ձեռքը լեցուն սահալներով պէքլէյէ, դուն հոս այնպիսի դիմացը սիւսիդ տիւզէնիդ նայէ, ֆախաթի՛նչ կըսեմ... (Մեկուսի) մօրմէդ ի՞նչ կը տեսնաս քի ինչ սորվիս։

Զուար. — Ինչո՞ւ ատանկ կըսես հայրիկա, միթէ ամեն իրիկուն դրան առաջին զարնելուդ զքեզ չե՛մ

դիմաւորեր, եւ շատ անգամ պատուհանին առջեւ նստած, քու վերադարձիդ չե՞մ սպասեր, որպէս զի դուն դուռը չի դարկած, ես վազեմ բանամ:

Ոնովի. — Անանկ է. մինակ այն իրիկունները՝ որ առտուն մէկ ապսպրածդ բերելու խօսք տուած ըլլամ: (Մագթադինէ տեսարան կուգայ, Ոնովիբիոս կրկնոցը հանելու պէս կրնէ եւ խօսքը կնոջը ուղղելով.) Սա կէճէլիկս բե՛ր:

Մագթ. (Ձարմանօք) — Ինչպէ՛ս, դիշերնոցով պիտի երթանք:

Ոնովի. — Ո՛ւր պիտի երթանք որ...

Մագթ. — Միւսիւ Ձարեհ Տրդատեանի ծնընդեան տարեդարձի երեկոյթին:

Ոնովի. — Առտուն գացած ատենս ատանկ բան մը չըսիք, հէ՛մ խապար ղրկելու համար ինծի հարցուցի՞ք մի ես՛:

Մագթ. — Անուան կամ ծննդեան տարեդարձի իրիկուններ լուր չի ղրկուիր, հետեւաբար քեզի իմացնելու պէտք չի կար... եւ արդէն ուշ ալ մնացինք... աճապարե՛նք:

Ոնովի. — Շիտակը, աղւոր բան...

Մագթ. — Դու ալ մի՛ տնտնար, դ՛նա՛ կիրակնօրեայ հազուստներդ հագելը, (Հայելիին առջեւ երթալով) շուտ ըրէ՛:

Ոնովի. — Սահաթը տահա մէկ ու կէսն է:

Մագթ. — Եւ մինչեւ որ պատրաստուինք՝ կըլլայ երկուք:

Ոնովի. (Ձարմանօք) — Հացերնիս հո՞ն պիտի ուտենք...

Մագթ. — Մենք Ձուարթունին հետ ժամը 11 ին ճաշեցինք, որպէս զի ժամանակ ունենանք պատրաստուելու, քեզի համար ալ վարը, խոհանոցը քիչ մը ուտելիք պատրաստեցինք, շուտ մը դ՛նա կե՛ր որ երթանք:

Ոնովի. (Մեկուսի) — Իշթէ պու, երկու սահաթուան վիզիթայի համար ըրեք չորս սահաթ սիւտով վախիթ անցունողները հօրերնուն հետ կերակուր մը ուտելու համար կէս սահաթը շատ կը տեսնան. (Բարձր) բերած ձուկս չի պիտի՞ տապկուի հիմա:

Մագթ. — Օ՛, ձիւնը դիտուս, կարելի բան չէ, ատրոթակդ վաղը իրիկուան պահէ, եւ այս իրիկուն վայելելիք հաճոյքնիս քթէ բերնէ մի՛ բերեր:

Ձուար. (Աղաչելու պէս) — Ամեն ատեն չէ, հայրիկ, այս գիշեր ալ մեր խօսքը ըլլայ:

Ոնովի. — Եւ ո՞ր ատեն ձեր խօսքը չըլլար Կոր:

Մագթ. — Միթէ գէ՞շ կըլլայ, այն մարդը, որ ուսեալ եւ բանիրուն տանտիկին մը ունենալու բաղդին արժանացած է, չնորհակալութեամբ եւ սիրով պէտք է հնազանդի իւր կնոջ, որմէ կախեալ է իւր տան անդորրութիւնն ու հանգստութիւնը:

Ոնովի. — Եւ ողորմեա քոյ արարածոց՝ եւ ինձ բազմամեղիս...

Մագթ. — Ձի հաւնեցա՞ր, կրնա՞ք ուրանալ թէ արդէն վայելած հանգստութիւննիդ մեզի չէք պարտիր,

Ոնովի. — Շիտակը, խօսք չուղեր... վայելած հանգստութիւննիս սա չէ՞ մի... առտունքնէ մինչեւ իրիկուն հոգինիս բերաննիս եկած աշխատինք, հազար ու մէկ պիչիմ մարդոց խօսք հասկցենք եւ երբ իրիկուան կուգանք, վարպետ դասցող տղոց պէս ծունկ բարեւ ըլլալու ենք քի, տունին տըռլիկը չաւրուի, չիւնքի, երբ ձեզի պզտիկ խօսք մը ընենք, հէ՛մէն կրակ կը կտրիք ու կը պռուք, մենք ալ շատ վախիթ ձեզմէ էփէլ պոռալը ամօթ սեպելով ձայներնիս կը քաշենք, մութլու ըսելով ան մարդուն քի, խոհեմ կնիկ մը ունեցած է,

հէմ Եօթն-իսաստասէրին մէջ, կարդալ չի գիտցող հմուկը՝ կարդալ գիտցող ամբարտաւանէն տահա աղէկ է, առակը թէվէքէլլի չէ գրուած :

Մագթ . — Առանկ ծղրած գրքերուն խօսքերը ամենեւին կարեւորութիւն չունին դարուս հանճարաւոր գրուածքներուն քով :

Ոնոփ . — Հէլպէթ . գործիդ չիգալուն պէս չես հաւնիր . հէմ, խաթրըդ չի մնայ ամա՝ հիմակու ձեզիպէսներուն շատերը գիտցած կարդալնին իրենց էրկներուն ամեն խօսքին խարչըլըլ տալու համար կը գործածեն կոր . բայընա բայ, պէշ տէ գիյատէ :

Մագթ . — Է, ի՞նչպէս ընենք . եթէ ամեն մարդ իւր կինը ձեզի պէս իրրեւ գերի գործածել ուզէր, այդ կիներէն եւ ոչ մին պիտի հանդուրժէր . բայց մենք, մեր ստացած կրթութեան շնորհիւն է որ ձեր անտանելի վարմանցը դէմ կը համբերենք . դուք պատուելու էք ձեր կինը, որուն ներկայութենէն կախեալ է ձեր տան երջանկութիւնը, եւ ահա այս մտօք փրանսուա առաջին ըսած է թէ, «Տուն մը, ուր կին չի գտնուիր, կը նմանի գարուն չունեցող տարւոյ մը, կամ վարդ չունեցող գարնան» :

Ոնոփ . — Ի ներդութեան իմում . . . դուն իմին էրկու հարուր իծծուն տարուան Եօթն-իսաստասէրին խօսքին չես հաւնիր նէ, ես քու ադ էրէկի վրան սողանճիին խօսքին կը հաւնի՞մ մի . . . Ի՞նչ ընելու ենք ձեզի, ամեն ուղածնիդ քիչ շատ կը կատարենք կոր . անօթի ծարաւ պահած ենք :

Մագթ . — Բայց այդ պարտականութիւննիդ կատարելէ ետքը խստապահանջ ըլլալով, քթէ բերնէ բերելու չէք . զոր օրինակ, եթէ այս էրկուն բացառաբար չի ճաշենք, խնդիր հանելու չէ՞ք :

Ոնոփ . — Բացառական չի ճաշենք մի՛ . . . անօթի՞ մնանք, կնի՛կ :

Մագթ . — Ենթադրելով որ քիչ մը տկարութիւն ունիք եւ չի պիտի ճաշէք :

Ոնոփ . — Բայց փառք Աստուծոյ, հիւանդ չեմ :

Մագթ . — Հիւանդ չէք, գիտեմ, բայց ընտանեւէր հայր մը տեսնելով որ այս իրիկուն իւր ընտանիքը այցելութիւն մը տալու հաճոյքը պիտի վայելէ, խստապահանջութեամբ խոչնդոտ յարուցանելու չէ՛ :

Ձուար . (Ասդին դառնալով) — Է՛, ինծի նայէ, մայրիկ, ալ բաւական է . Ժամանակը կ'անցնի, վերջացուցէ՛ք սա աւուր պատշաճի փոխասացութիւննիդ . ես հիմա կերթամ հայրիկիս ճաշը կը տաքցնեմ կը բերեմ, դու ալ դնա նոր հագուստները բեր որ հագուի ու երթանք . ասանկով կըլլայ խաղաղութիւն :

Ոնոփ . — Եւ ընդ հոգւոյդ քում, Ձուարթուն :

(Ձուարթ . խորէն, մայրն ալ յ'աջէն կը մեկնին :)

ՏԵՍԻՒԼ Գ .

Ոնոփրիոս (Առանձին)

Ոնոփ . — Սիրուն զաւակ, ֆախաթ ի՛նչ ֆայտա, մարր իրեն չար օրինակ կըլլայ կոր : (Վայրկեան մը մտածելէն ետքը) ա՛խ . . . ողորմած հոգի մարիկս, Աստուած լուսաւորէ հոգին, մեռնելու մօտ ինծի ըսաւ քի, «Ձաւակս, Ոնոփրիոսըս, էյէր օր մը կարգուել ուղելով, քու այաբէդ

վեր տեղէ մը աղջիկ առնես, «սէն քիմ, պէն քիմ», ըսելով՝ դիմացդ խօռօղանմիշ պիտի ըլլայ. էյէր քեզի հաւասար էսնաֆէ մը առնես, «սէն տէ սէն, պէն տէ պէն, սանքի բէք խուռուլիշ մ'ըլլար, ես ալ քու այարըդ էսնաֆի մը դաւակ եմ» պիտի ըսէ. ամա էյէր սանկ էսնաֆի մը աղջիկ առնես նէ՝ քիշ շատ ըռահաթուլթին պիտի տեսնաս, չիւնքի, իր տունին մէջ չի տեսածը հոս տեսնալով, հնազանդ պիտի ըլլայ քեզի. ֆախաթ, եա՛վրում, էյէր դռախօմայով աղջիկ մը առնես, վո՛ւյ, կրակէ շապիկ պիտի հագնիս» Ա՛խ, ան ատեն իր աս խրատները ինծի ճանճի վզլթուկի պէս եկաւ, ու մեռնելէն տարի մը ետքը 35 տարիքիս մէջ 16 տարու Մադթաղինէին հետ կարգուեցայ իծծուն լիրա դրախօմայով... Ինքերեսս ըսի քի, թէրպիլէի, կարդալ գիտցող ու պզտիկ ըլլալովը աչքը տունիս մէջ պիտի բանար ու ես հանգիստ պիտի ընէի. Անանկ ումէտ ըրի քի, իմ ունեցած հարուր իծծուն օսկիի սէր՝ մայէիս չի դալելով, բերած իծծուն լիրայովը քանի մը տարի օլտուն իր մօտային պէտք եղածները կը հոգամ, անկէ ետքն ալ արթըն կատարելութան կը հասնի, մօտայի հավէսը կանցնի ու մօրս պէս տանտիկին մը կը դառնայ. ֆախաթ, ա՛խ... էվտէքի բազար չարշըյա հիշ ույմատը. նայեցէք, ի՛նչ եղաւ. կարգուելէս իրեք ամիս ետքը, ճէհէղ բերած ու մինակ ծառք-պաղին օրը հագած մէկ ֆիստանին պիշիմը ու վրայի սիւսերը փոխել տալու համար մօտիւթըսին իրեք

օսկի պիտի տանք, ըսաւ. Շարաթ մը՛ ետքը, շարխաս ալ պիտի փոխուի ըսելով՝ էրկու օսկի առաւ. Ան տարուան կաղընդին «մօրս ծառք-պաղի պիտի երթամ, հետս բերած ձմեռուան պահեստէն ֆիստանիս անցած տարուան պիշիմը մուլթախ պիտի փոխուի» ըսելով էրկու օսկի ալ տարաւ՝ եղաւ օխտը. Երբ Զուարթունիս ծնաւ, կարել ձեւել ու իգօնօմիա գիտցող կնիկնիս մէկ խալէմէն ամեն բան մոռցաւ, ու չօճուխին համար պէտք եղածները դուրսը կարել տուինք հարուր դրուշի՝ եղաւ ութը օսկի. Մամուն հարսնութենէն մնացած ու հետը ճէհէղ բերած 150 աբուան թիւյէն քիւրքին թիւյէրը արթըն թափել պաշլայելուն, «կը մսիմ կոր, չնորհքով քիւրք մը կուղեմ» ըսելով, իրեք հարուր դրուշի նիբիսդա նաֆէսի քիւրք մին ալ առինք՝ եղաւ 12 օսկի. Զուարթունին մկրտութեան օրը, հարը, մարը, թէյղէն ու հալան չօլուխով չօճուխով տունըս լեցուեցան, «կնի՛կ, աս ի՞նչ մասրաֆի դուռներ էր բացինք» ըսելուն չի մնաց՝ «բարա չունէիր նէ թող չի կարգուէիր, հէմ դրախօմաս հատա՞ւ մի եա՛» ըսելով բերանս գոցեց. Ամիս մը կերան խմեցին, կտորեցին թափեցին, հիւընդցան օղջնցան, մալը մեղի քսանվիրեք օսկի ըրին՝ եղաւ եռեսունը հինգ. Տարի մը ետքը աներձագս կարգուեցաւ, ծարը ինծի դպաւ, չիւնքի քրոջը վեց լիրանոց ֆիստան մը չինուեցաւ. Զերկնցենք, 2 տարուան մէջ բերած 50 լիրային տակէն մանալով վրայէն ելլալէն ետքը, ա՛խպար, ասօր թամ տա-

նըվեց տարի է քի էրկու լախրտըն մէկը կէնէ
«դրախտմաս ի՞նչ ըրիր» կը պոռայ։ Ադ իծծուն
լիրան կրնամ ըսել քի իծծուն հազար լիրայի խը-
տար դարար տուաւ ինծի, չիւնքի, ի՞նչ պէտք է
երկան խօսք, ամեն ատեն իր քովը լեզուս կարծ
է, եւ սրտիս աւելի ցաւ տուողը զաւակս Զուար-
թունն է, որ փելիստփայի չափ կարդալ ալ սովորած
ըլլայ՝ մօրմէն տեսած ամբարտաւանութիւնը պիտի
ժառանգէ։ Հազար հեղ ըսի իրեն, «կնիկ, խել-
քըդ գլուխըդ ժողուէ, աղջիկնիս եկաւ հասաւ,
դա սիւսը մէկդի ձգէ տէ՛ տանտիկնոջ շնորհք ու-
նեցիր» որի՞ կըսես։ Աղջիկնիս դպրատունէն ել-
լալէն պէրի էրկու տարի եղաւ, նոր թապիյէթ մը
հաներ են, մար է՛ աղջիկ օրացոյցը բռնած, «ասօր
ֆիլան բարեկամին անունն է, վայը մէկալին տը-
ղուն անունն է, վաղը չէ մէկալն օր ֆալանին թո-
ւանը անունն է», օրացոյցին մէջ անուննին չի
գրուածներուն համար ալ, ծնած օրերնին է ըսե-
լով՝ թախըմ մը եէնի-եէթմէ բարեկամներու տու
նը երթալ գալ մը հաներ են։ Է՛հ, մարդ ես,
ըսենք քի ընտանիքովդ ելար սուարէիմը գացիր,
հոն ալ հիշ չի ճանչցած մէկ ֆամիլայի մը հան-
դիպեցար ու հետը տեսնուեցա՞ր մի, միւստագիլ
ատոնց հետ ալ տեսնուիս երթաս դաս պիտի ե-
ղեր։ չեմերթար ըսելուդ պէս մար է՛ աղջիկ մէկ
բերան գլուխ կուռեցնեն, դուն ալ ճարդ հատած՝
ասօր չէ՛ նէ վաղը պիտի երթաս։ (Այս միջոցին
Մագթաղինէ գլուխը զարդարած ու ձեռքը ա-
մուսնոյն նոր հագուստները բռնած, աջ կողմէն

տեսարան կուգայ եւ Ոստիքիոսին ետեւը կեցած
մտիկ կընէ) բերանս մազ բուսաւ ըսելով, «կնիկ,
գացած տեղերնիս թախըմ մը եէնի-եէթմէ էրկու
լախըւտըյին մէկը «բայց քանզի որովհետեւ ըզ-
նոսա գնոսին» ըսող ճահիլ ճիւհիւններ կան, պա-
րէ սա աղջկանդ ըսէ քի, անանկ ըռասթ էկողին
հետ չի խնդայ չի խօրաթէ» որի՞ կըսես...

Մագթ. (Ընդմիջելով) — Իմ ալ բերանս մազ
բուսաւ, ըսելով քեզի որ, արդի քաղաքավարու-
թիւնը ասանկ կը պահանջէ. աղջիկ զաւակը միշտ
տանը մէջ պահելով ընկերականութենէ խորշոդ
ծնողքը, անքաղաքավար, ու քու հասկցած լեզ-
ւովդ խօտպին կը համարուին։ Հիմա այս դարուս
մէջ, աղջիկ զաւակ ունեցողը ասանկ երեկոյթնե-
րու, սուարէներու մէջ գտնուելու է. երիտասարդք
եւ օրիորդք զիրար ճանչնալու են. արդի երի-
տասարդք եւ օրիորդք ձեր ատենիններուն պէս
տղէտ չեն, ըրածնին թողածնին գիտեն։

Ոստի. — Տօղրուսու... ըրածնին թողածնին պ-
ղէկ կը գիտնան կոր։ Սուարէներու մէջ թապի-
յէթնին պէլիսիդ թախըմ մը ճահիլ ճիւհիւննե-
րէն մէկը իրենց փեսայ առնելու ումէտ ընող մայ-
րերը աղջիկնուն անոնց հետ սըխ սըխ տեսնուել-
ներնուն աչք կը գոցեն կոր ամա, եկու նայէ քի
ադ մարտ հավասի թապիյէթի տղաքներն ալ
անոնց հետ եղ մը ատեն երթալ գալով վախիթ
անցունելնէն ետքը, պաշտա աղջկան մը հետ կը
կարդուին կոր. գիտցող չի գիտցողն ալ ան դա-
վալը աղջիկը կը բամբասեն կոր, «հէլպէթտէ սէ-

պէս մը կար քի չառաւ, ըսելով. ասդին զավալ-
լը աղջիկն ալ արունէն արցունք կուլայ կոր. ֆա-
խաթ, խելքը գլխը էզող մօր մը աղջիկը հիշ ա-
սանկ փորձանքի մը չի հանդպիր կոր. Հա՛, աղէկ
միտքս եկաւ. սա քրոջդ աղջիկը ինչո՞ւ չկրցաւ
Ձենոփիկին հետ կարգուել, սուարէի մը մէջ տե-
սեր հաւներ էր, երկու տարի առնեմ պիտի ը-
սելով գնաց եկաւ, աշխարհքին երեսը թապիյէ-
թին ույարը չի գտնուած աղէկ տղայ մըն է, կը-
սէիք, ֆախաթ երկու տարիէն ետքը դրախօմայի
մը խօսք հանեց, չի տալնուն պէս՝ մնաք բարովը
կոխեց.

Մագթ. — Եթէ ես հօրը տեղը ըլլայի, ուզած
դրախօման կուտայի, վասն զի կրնար տալ եւ
արդէն շատ բան մը չէր ուզածը, 100 ոսկի էր.

Ոնոփ. — Հարուր փարա չունեցող մարդուն
հարուր օսկի կը տրուի՞ մի եւ՛. . . դուք անոնց
խուռնազութիւնները չիյտէք. ան ասլը առնելու
միտք չունէր, անտար ատեն գնաց եկաւ վախի-
թը անցուց եւ՛, իրեն պէս ճէպիտէլիքին մէկ լի-
րա մը պիլէ չի տալիքնին գիտնալուն համար,
մախսուս հարուր լիրա ուզեր էր քի, չիտան տէ
եախան ծառ քուրնուն ազատէ.

Մագթ. — Հիմա այն տղան դրախօմայով աղ-
ջիկ մը չի՞ կրնար առնել.

Ոնոփ. — Ձգէ քի առնելու ըլլայ նէ խեր մը չի
պիտի տեսնայ եւ՛, տուող ըլլայ նէ՝ թող չառ-
նելիք չընէ.

Մագթ. — Դուն ինչպէս առիր նէ, այն ալ. . .

Ոնոփ. — Բարով խերով չառնէի. առի նէ պիլէ
սա պուջին վերի աշկը դրի, ուզածիդ պէս խար-
ճեցիր. քու մէկ բարայիդ ծառք չի դպցունելու-
վըս քի անտար բան քաշեցի ու կը քաշեմ, էյէր
ես խարճէի նէ, ի՞նչ պիտի ըլլայի.

Մագթ. — Միթէ գոհ չե՞ս.

Ոնոփ. — Օ՛. . . խօսք չուզեր. . . դրախօմայով
կարգուողներէն ո՞րը գոհ մնացեր է քի ես ալ գոհ
մնամ. . . խապաթ ըլլալով, իմաստունին մէկը դը-
րախօմայով կարգուողներուն վրայ երգ մը չիներ
է, մտիկ ըրէ որ ըսեմ.

(Կերգէ)

Մտակով կին մ'առնեմ,
Իշխել կուզէ վերադ,
Առտու, ցորէկ, գիշեր
Ապտակ կուտայ չա՛թ, բա՛թ.
Վա՛յ. . . գէշ ատեն. . .

Իշթէ ես աս հալին մէջն եմ.

Մագթ. — Մտիկ ըրէ՛ որ ատոր երկրորդ տու-
նըն ալ ես ըսեմ.

(Կերգէ)

Առանց ստակի կնիկ
Թէոր առնել ուզես,
Ծախես բաճկոն, չապիկ,
Որ ղինքը սնուցանես.
Վա՛յ. . . գէշ ատեն. . .

ՏԵՍԻԼ Դ.

Նոյնք եւ Զուարթուն

(Զուարթուն, որ ամսէի մը մէջ հօրը կերակուր կը բերէ, խորէն մտածատենը կ'երգէ այսպէս.)

Հայրիկն ու մայրիկն
Թէ սիրով չը լինին,
Իրենց զաւակներն ալ
Զուկի պէս տափկուին.

Վայ... գէշ ատեն...

Ոնով. — Կը լսե՞ս, աղջիկդ ինչե՛ր կըսէ կոր:

Մագթ. — Դուն տեղի կուտաս կոր:

Ոնով. — Քեզմէ՛ կը սորվի կոր:

Զուար. — Հայրի՛կ, ալ կարճ կապէ. ահաւա-
սիկ քու ընթրիքդ. բարի ախորժակ. միայն թէ
քիչ մը աճապարելու ես որ ժամանակին երթանք.
մայրի՛կ, մինչեւ որ հայրիկս ճաշէ, մենք ալ եր-
թանք չըջագդեստնիս փոխենք: (Գացած ատենը)
հայրի՛կ, կաղաչեմ, քիչ մը շուտ:

(Մայր եւ աղջիկ աջ կողմի սենեակը կերթան:)

ՏԵՍԻԼ Ե.

Ոնովրիոս (Սուանձին)

Ոնով. — Հրամայեցէք էֆէնտիմ. երբ մայր մը
աղջկանը քով իր երկանը անանկ բաներ կըսէ, քի
աղջիկը երես առնելով հօրը դէմ կը խօսի, երբ
աղջիկ մը իր հօրը վար զարնելու խրատներ ու օ-
րինակներ կառնէ մօրմէն, ան հօրը սիրտը ի՞նչ
կըլլայ... ճար չի կայ, պիտի համբերես, չիւնքի

էյէր աղջիկդ խրատելու ելլաս՝ անդիէն մարը մէջ
կը նետուի ու քեզ պատիկ կը ձգէ. զաւկիդ խն-
մէթը թէհլիքէի չի դնելու համար ծանրդ դուրս
ելլելու չէ:

(Դրսէն փողոցին դուռը կը դռնուի եւ Մագ-
թաղինէ տեսարան կուգայ շտապաւ:)

Մագթ. — Դուն է. ո՞վ կրնայ ըլլալ արդեօք:

Զուար. (Որ հագուած, պատրաստուած էր,
տեսարան գալով) — Մայր իմ, միւսիւ Երուան-
դը ըլլալու է, որ մեզ ընկերանալ խոստացաւ:

Մագթ. (Դող ելած) — Միւսիւ Երուանդը...
ուրեմն աճապարէ դուռը բանալ, բայց ես տա-
կաւին պատրաստուած չեմ, այս սենեակն ալ ա-
սանկ անկարգ վիճակի մէջ է. կեցի՛ր, միւսիւ Եր-
ուանդը քիչ մը խօսքի՛ բռնէ որ սա վիճակնիս
չի տեսայ: (Զուարթուն կը մեկնի խորէն:)

Մագթ. (Ափսէն վերցնելով) — Ե՛լ, մի՛ տըն-
տնար. հագուստներդ ներս տար ու հոն հագուէ:

Ոնով. — Ի՞նչ կըլլանք կոր. էկողը ո՞վ է քի
աստար իրար անցար:

Մագթ. — Զիմացա՞ր, միւսիւ Երուանդն է:

Ոնով. — Է, ի՞նչ կըլլայ եղեր. հէմ ադ տղան
աս արա բէք շատ կերթայ կուգայ կոր. գիտցո-
ղը չի գիտցողը ի՞նչ կըսէ:

Մագթ. — Խոհական անձինք կարեւորութիւն
չեն տար այդ կըսեններուն. միւսիւ Երուանդը,
որ ուսեալ եւ բարեկիրթ տղայ մ'է, քու գիտ-
ցածներէդ չէ՛:

Ոնով. — Վախթով քրոջ տունը եկող գացող
միւսիւ Զենովին համար ալ ատանկ ըսիք:

Մագթ. — Աս անոր չի նմանիր. եւ հիմա այս խօսքերը ձգելով հագուստներդ առ ու ներս գնա. (Դրսէն ոտնաձայն) ահաեկան:

(Մագթաղինէ ափսէն աջ կողմի սենեակը կը տանի, Ոնոփրիոս ալ հագուստները առած, քրթին տակէն «կրակէ» կը փախչինք կոր, Ի՞նչ կըլլանք կոր, խօսքերը մըմաւով կնշը կը հետեւի):

ՏԵՍԻԼ Զ.

Երուանդ եւ Զուարթուն, (հտքը) Մագթաղինէ

Երուանդ. (Մտած ատենը) — Այո՛, օրիորդ, այս անգամ ալ զուարճալի երեկոյթ մը պիտի վայելենք. բոլոր մեր բարեկամներն ու բարեկամուհիները ներկայ պիտի գտնուին. (Մագթաղինէի գալը տեսնելուն, կոտորտուելով զայն կը դիմաւորէ ու ձեռքը կը թոթուէ) բարի երեկոյ, տիկին մայրիկ:

Մագթ. — Բարի եկաք միւսիւ Երուանդ, տիկին մայրիկը ի՞նչպէս է:

Երուանդ. — Յարգանք բարեւներ խօսեցաւ. թէեւ շատ կը փափագէր այս երեկոյ հոն ներկայ գտնուիլ, բայց անձնական քիչ մը տկարութեանը պատճառաւ զանց ըրաւ. ես ալ հօրեղբոր որդիս միւսիւ Վահրամը Տրդատեանենց տունը տանել ձգելէս հտքը պատշաճ համարեցայ հոս գալ, թերեւս ըսի, Ոնոփրիոս աղայն հոգնած կամ զբաղեալ ըլլալով չուղէր միասին գալ, հետեւաբար տիկին, եւ օրիորդին ընկերանալ պարտիմ:

Մագթ. — Յանձունս չնորհակալ եսք ձեր հոգածութենէն. թէեւ Ոնոփրիոս աղան ալ պիտի ընկերանայ մեզ, բայց իւր գանդաղ բնաւորութենէն քիչ մը ուշացանք, ուստի քանի մը վայրկեան զձեզ սպասեցնելու հարկին մէջ գտնուելուն համար կանխաւ ներողամտութիւննիդ կը խնդրեմք:

Երուանդ. — Քաւ լիցի, տիկին, կը խնդրեմոր իմ պատճառաւ չ'աճապարէք, եւ արդէն միւսիւ Համաղասպէնք ալ դեռ չէին մեկնած. (Զուարթունին դարձած) հոս եկած ատենս անոնց ալ հանդիպեցայ, պատրաստուելու վրայ էին. (Մագթաղինէ մեկնի) բաց ասկից, հետեւին պիտի բերեն նաեւ Բերացի բարեկամներէն այս երեկոյ բարեպատեհ զուգադիպութեամբ իրենց հիւր եկող երիտասարդ պարոն մը, որ լաւ կը պարէ և քաջ Խի՛ժէ կընէ եղեր:

Զուար. — Արդեօք նուազ արան ունի՞նք.

Երուանդ. — Այո՛, միւսիւ Միհրան ֆետուրեանը, որ լաւ Արմենի կըղարնէ, այս իրիկուն միւսիւ Տրդատեանենց տունը գտնուիլ խոստացաւ. կը յուսամ թէ պարակից պիտի ըլլաք մեզ:

Զուար. — Հաճութեամբ. թէեւ աւա՛ղ, այնչափ վարժ չեմ. . .

Երուանդ. — Քաւ լիցի, ձեր չնորհալի ձեւերով պարելը բոլոր պարասիրաց զմայլում պատճառած է. թերեւս ես չի յարմարիմ ձեր ոտքերուն:

Զուար. — Ա՛, ո՛չ, ո՛չ, ընդհակառակն մեծ պատիւ մ'է որ պիտի ընէք զիս պարակից ընդունելով ձեզ:

Երուանդ. — Շնորհակալ եմ ձեր այդ զգացումէն. բայց ի՞նչու հոս կենանք, եկէք ձեր դրացի օրիորդ Արմինէին երթանք առաջարկել որ պարի ատեն միշտ եղբօրը հետ վիզալի ըլլայ մեզի, տիկին մայրիկդ ալ երբոր պատրաստուի, հայրիկիդ հետ թող հոն գան զմեզ գտնեն:

Զուար. — Այո՛, շատ աղէկ կըլլայ. (Խորի դըրան մօտեցած, կը գոչէ) մայրիկ, մենք միւսիւ Երուանդին հետ քովի տունը կ'երթանք, դուք ալ երբոր պատրաստուիք, հայրիկիս հետ եկէք զմեզ հոն գտէք, որ խմբովին երթանք:

Մագթ. (Դրսէն) — Շատ աղէկ կըլլայ:

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Բ.

(Զուարթուն վերջին անգամ ըլլալով հայելիին մէջ նայելէն ետքը երուանդին հետ խորի դռնէն կը մեկնի: Ոնոփրիոս ալ կողմի սենեակէն տեսարան կուգայ, երկայն նոր կրկնոց մը հագած եւ գլուխը խոշոր ու կարմիր գտակ մը դրած է. նոյն միջոցին Մագթաղինէ ալ, որ արդուզարդը լմնցուցած է, խորէն կը մտնէ, ձեռքը չի վառուած խոշոր լապտեր մը, զոր սենեկին մէջտեղը կը դնէ:)

Մագթ. — Լապտերը վառելէդ ետքը սա դամբարները մարէ, որպէս զի հրդեհի արկած մը չի պատահի. ասկից դատ, աղջկան հայր ես, երթալիք տեղերնիս անանկ վարուելու ես որ վրադ չի խնդացնես:

Ոնոփ. — Ադ խրատդ դուն ինքզինքիդ տո՛ւր:

Մագթ. (Վերջին անգամ ալ հայելիին մէջ նայելէ ետքը) — Լապտերը ա՛ռ ու զմեզ եկուր քովի Համադասպ աղայենց տունը գտիր, որոց հետ ընկերացած պիտի երթանք Տրդատեանենց: (Մեկնի)

Ոնոփ. (Առանձին) — Եւ վառք յաւիտեանս ամէն... տեսա՞ք մի հիմա, ուշախի պէս ֆէնէնը վառած ետեւնուն ալ պիտի հասնինք... ախ... աղըլսըղ պաշ էլինտէննէ՞ չէքէր սէֆիլ աեազ... ճար չի գայ, պիտի համբերեմ: (Լապտերը վառեւէն ետքը զամբարները կը մարէ) Փխաթ, ծանս հասած տեղն ալ սա պիտի ըսեմ: (Կ'երգէ)

Ստակով կին մ'առներ,

Իշխել կուգէ վըրադ,

Առտու, ցորէկ, գիշեր

Ապտակ կուտայ չա՛թ, բա՛թ:

Վա՛յ... գէշ ատեն...)

(Մեկնելու վրայ՝ վարագոյրը կ'իջնէ:)

Տեսարանն է Տրդատեանենց տան մէկ սենեակը, որ պոլսական ձեւով կահաւորեալ է. խորը եւ երկու կողմը դուռներ: Բազմոցին անկիւնը նստած է Շողակաթ խաթունը, անոր քով Ոնոփրիոս, Ղուկաս եւ Տրդատ նստած են. քիչ մը ասդին ալ Մագթաղինէ եւ Պիսթոս: Աթոռներու վրայ նստած են Զուարթուն, երկու անխօս օրիորդք, երուանդ, Վահրամ, Գառնիկ եւ քանի մը հատ փոքրիկ տղայք: Օրիորդք երիտասարդաց հետ երբեմն անձայն պիտի խօսին ու խնդան:

ՏԵՄԻՆ Ա.

(Վարագոյրը բացուելու միջոցին, օրիորդ մի անոյշ կը հրամցնէ, Միւսիւ Զարեհ ալ շուրջ կուտայ: Անոյշը նախ տիկիններուն պիտի տրուի:)

Շողակաթ. (Անուշին ամանը առնելով) — Պիսթոս հանրմ, խերը տեսնանք... անոնք վրա գալիս: մնայ... փեսայ ընենք: (Կուտէ)

Պիսթոս. — Բու աղօթքովդ, մեզ-տուտու:

Ոմանք. (Միաձայն) — Անոյշ հրամմեցիր:

Շողա. — Անոյշ մնաք, եավրում... քա աս ի՞նչ աղւոր աղած խավունի էր:

Պիս. — Զիյտե՞ս կոր, մեզ-տու, Զապելիցաս եփեց. աճէլէյով խըվամը քիչ մը թուլ եղաւ ամա...

Շող. — Ո՛ւյ, չէ՛, մատները սիրեմ, բէք աղւոր եփեր է:

Մագ. — (Իրեն ներկայացուած անոյշը Պիսթոսին ներկայացնելով) — Հրամմեցէ՛ք:

Պիս. — Վույ արեւուդ մեռնիմ, ի՞նչ կընես, չի վայելեր:

Մագ. — Տէր ողորմես, վայելումը ասանկ է:

Պիս. — Վույ չէ՛, իրաւոր խաթըրս կը մնայ, նաֆիլէ սիրտդ մի՛ հատցուներ. չեմ առներ:

Մագ. — Ուրեմն խերը տեսնաք, շատ տարիներ կը բարեմաղթեմ:

Շող. — Իշողաց ալ: (Մագ. թ. անոյշը կուտէ.)

Կանայք. (Միաբերան) — Անոյշ հրամանցիք:

Մագ. — Շնորհակալ եմ... մէրսի:

Պիս. (Անոյշը ձեռքը) — Բարի եկաք, մեծապէս շնորհակալ եմք, ամեն ատեն ասանկ ուրախ ըլլանք:

Շող. — Ամէն. հանդերձ պարեկամով:

Ոմանք. — Անոյշ հրամանցիք:

Պիս. — Շնորհակալ եմ: (Անուշը օրհորդաց ալ տրուելէն ետքը, Ոնոփրիոս աղային կը տարուի.)

Ոնոփ. — Էհ, Աստուած շատ տարիներու հասցընէ, խերը տեսնաք, անունովը ապրի մնայ, Աստուած բանին գործին ալ յաջողութիւն տայ:

Պիս. — Ողջ ըլլաս, Ոնոփրիոս աղա:

Շող. — Ամենէն էվէլ կօրծին աջողութիւնը պէքիէ:

Միաբերան. — Անոյշ հրամանցիք:

Ոնոփ. — Շնորհակալ եմ... կենդանի մնաք:

(Ղուկաս եւ Տրդատ ալ միեւնոյն բարեմաղթութիւնները կրկնելէ ետք անոյշը կուտեն, կարգը երիտասարդաց կուգայ.)

Երու. (Անոյշը ձեռքը, յոտին) — Տրդատ աղայ, ի դիմաց հոս ներկայ գտնուող սիրասուն ընկերացս, նոյնպէս ի դիմաց ակամայ պատճառներով

ներկայ չգտնուող յարգելի ընկերացս, պատիւ ունիմ ձեր սիրասուն որդւոյն ծննդեան տարեդարձը շնորհաւորելով, անդորր եւ երջանիկ կեանք մաղթել յերկնից, եւ այս առթիւ ամենայն վրստահութեամբ եւ անկեղծութեամբ կը յայտարարեմ թէ՛ միւսիւ Զարեհ ձեր որդին իւր աղնիւ բնաւորութեամբ եւ հմայիչ ձիւքերովը ապագային մէջ մեծ մարդ մը ըլլալու խոստումը կ'ոտայ: (Կուտէ)

Տրդատ. — Շնորհակալ եմ էֆէնտիմ, ան ձեր զաւթութիւնն է, ձեր աչքին անանկ է երեւցեր:

Վահրամ. (Նոյնպէս յոտին) — Տեա՛րք եւ տիկնայք, ինչպէս որ միւսիւ Երուանդ յայտարարեց, միւսիւ Զարեհի ունեցած աղնիւ հանգամանքներն հաստատելու համար հեռուներ երթալով փաստեր եւ ապացոյցներ տալու հարկ չի կայ, ի մանկութենէ միեւնոյն յարկին ներքեւ աշակերտելով, ի մօտուստ տեղեակ եմք իւր աղնիւ հանգամանաց, ինքն ի մանկութենէ այդ բարձր կոչումն, ուր կը գտնուի այսօր՝ կը ցուցներ, եւ վստահ եմ թէ յետ այսօրիկ եւս նոյն ուղղութիւնը պիտի շարունակէ ի պարծանս իւր ծնողաց, համեստափայլ քրոջն, եւ բոլոր գերդաստանին:

Ոնոփ. (Մեկուսի) — Զավալլը աղջկան թեւերը ինկաւ, անոնք տահա կայներ ասմաւորք կը կարդան: (Վահրամ եւ Գառնիկ ալ անոյշ կուտեն.)

Զարեհ. (Նոյնպէս) — Մեծարոյ հիւրերս. նուաստիս ծննդեան տարեդարձի առթիւ երկսեռ պատուարժան հանդիսականներէ արտայայտուած

սիրալիր յարգանաց եւ համակրանաց համար պարտաւոր կղզւամ անձս խորին երախտագիտութիւն յայտնել ձեզ, տեարք ազնուայարգ, համեստափայլ տիկնայք, եւ աղնուուհի օրիորդք, որ պատասխանեցիք մեր այս երեկոյեան հանդիսին եւ պճնազարդեցիք ձեր ներկայութեամբ այս խոնարհ վայրն, որ արդարեւ շատ հեռի է ձեր այցելութիւնն ընդունելու արժանաւորութենէն...

Երիտասարդք (Միաձայն) — Գաւ լիցի, քաւ լիցի եւ Օրիորդք

Ոնով. — Աստուած թողութիւն շնորհեսցէ.

Ջարեհ. — (Շարունակելով) — Մաղթեմ փոխադարձաբար եւ ձեզ համար ամեն անդորրութիւն եւ բարեբաստութիւն. (Կուտէ)

Ամենքը. — Անուշ հրամայեցիք.

Ջարեհ. — Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ.

Անոյշին ափսէն դուրս կը տանին.

Շող. — Էյ Օնովրիոս աղա, տահա ի՞նչ կայ չի կայ, նայինք.

Ոնով. — Ողջութիւն. հէմ ինչ կայ չի կան ձեզի հարցնելու է, չիւնքի դուք մենէ առաջ կիմանաք.

Շող. — Մենք չաբաթ մըն է տեղ մը դացած չունինք քի... հաթտա օր մը թօհաֆճի Ամբակում աղայենց աչքի լուսի պիտի երթայինք, աօր վաղը ըսելով պիր թիւրլիւ վախիթ չեղաւ.

Մագթ. — Ի՞նչ պատճառաւ պիտի երթայիք, արդեօք աղջիկնի՞ն նշանեցին.

Պիս. — Խայիր, գօլէճէն հանեցին, տիրլօմայով ելած ըլլալուն համար աչկի լուսի երթալ մը կը

վայելք. լսեցինք որ Վարդերես աղայէնք ալ Տօմնիցանին մեր վարժարանէն հաներ գօլէճ պիտի դնեն եղեր.

Ղուկ. — Ինչո՞ւ, մեր վարժարանին մէջ կարդալ, գրել, ձեւել ու կարել չե՞ն սորվեցներ.

Մագթ. — Ճա՛նըմ Ղուկաս աղա, մինակ կարդալ, գրել, ձեւել ու կարելով ի՞նչ կըլլայ. գօլէճին մէջ գտնուած կարգ մը ուսմունքները մեր վարժարաններուն մէջ այնչափ աղէկ չեն կրնար եղեր սորվեցնել.

Շող. — Մեղի ալ ատանկ ըսին.

Պիս. — Հաթտա անցածները Ռաբիկ աղայենց գացինք, մենձ ուրախութեան մէջ էին, չիւնքի, աղջիկնին, Ռամելան գօլէճէն վկայականը առեր ելեր էր. ան շաբթուան դաղէթաներն ալ գրեցին.

Երու. — Այո՛, կը յիշեմ, ես ալ կարդացի.

Ոնով. — Տօքթօ՞ւ է ելեր.

Մագ. — Ի՞նչպէս տօքթօւ, ուսմունքը կատարելագործողին վկայական կուտան.

Ոնով. — Ես գիտցայ քի ադ վկայականը մինակ տօքթօւներուն կուտան.

Մագթ. — Եւ արդարեւ տեսնելու արժանի վրկայական մը. գաղիերէնի մէջ՝ առաջին, թուաբանութեան եւ աշխարհագրութեան մէջ՝ քաջ, բիանօյի մէջ քաջալաւ, իսկ գեղադրութեան մէջ այնչափ յառաջագէմ, որ աչքը դոց՝ մարդ արիտի պէս գրերը կը շարէ. վերջապէս, առաջին նօթ է առեր.

Շող. — Աֆէրիմ, մատները սիրեմ. էրանի՛ առնողին :

Մագթ. — Անանկ չէ՞ մի եւա՛ :

Ոնոփ. — Ան չէ ամա, սա մեր բիւսկիւլճի Ռաբիկ աղային աղջկանը համար չէ՞ ըսածնիդ :

Պիս. — Պէլի. ֆախաթ հիմա իր վարըշը տեսնաս նէ, ամենեւին չես ըսեր քի էսնաֆի մը դաւակ է :

Ղուկ. — Հէլպէթտէ անանկ պիտի ըլլայ :

Ոնոփ. — Աճապա ո՞ր թիւճճարին քով եազը-ճութան պիտի երթայ :

Պիս. — Վույ ճանը՛մ Ոնոփրիոս աղա, ադ ի՞նչ խօսք է, անանկ գիտնական դաւակը ո՞վ տունը կը ձգէ :

Տրդատ. — Անանկ է, չեն ձգեր եւա՛ :

Ոնոփ. — Եյէր առնելիք էրիկը կերակուր եփել, ձեւել ու կարել, վլալ ու իւթիւ ընելու ալըշխան մէկը ըլլայ նէ՛ ան ատեն աշխարհքին երեսը ան ճցմէ էրանելի էրիկ կնիկ մը չի պիտի գտնուի : (Երիտասարդք եւ օրիորդք բարձրաձայն կը խնդան եւ իրարու հետ կը փսփսան :)

Մագթ. — Տէր ողորմեա, այդ ի՞նչ խօսք է... նոյէ՛, չօճուխներն անգամ ըսածիդ վրայ կը խընդան :

Ոնոփ. — Շիտակը ըսելու համար կը խնդան կոր. չիւնքի, էրկանը գիտնալիքը կնիկը սորվի նէ՛ կնիկան գիտնալիքն ալ էրիկը սորվելու է. մէսէլա, խաթըրա միւրվէթ, մեզի պէս էսնաֆի մը աղջիկը զէնկին մը չիգար չառներ, առնող մ'ալ

գտնուի նէ, հազարին մէկը. է՛յ, զէնկինին աղջկանը վայելիք թախըմ մը ուսմունքները էսնաֆին աղջիկը սորվի նէ, անոր էրիկն ալ տունին մէջի գործերը իր վրայ առնելու է. չէ նէ, աշճի, բառամանա, սիւտանա բռնելու վախիթ չունեցող էսնաֆին տղան ալ մեր դուռը չիգար չի զարներ :

Ջուար. (Նեղացած) — Մայրի՛կ, հիմա այդ տեսակ խօսքերուն ի՞նչ տեղը կայ :

Երու. — Կը ձայնակցիմ օրիորդին, այդ տեսակ բամբասանքները այս իրիկուան համար չեն :

Շող. — Բամբասանք չէ ետվում, բանն ասանկ է. բէք աղուր կըսէ կոր, հապա ի՞նչ ընենք, մենք ձեզի պէս խաղալ չիյտենք քի, ելլանք խաղանք :

Ջարեհ. — Եղբարք, եկէք մենք ալ քովի սըրահը երթանք «տանս» մը ընենք :

Տրդատ. — Հա՛հ, իշթէ հիմա սրտերնիդ չի նեղանար, գացէ՛ք էյլէնմիշ եղէք :

(Օրիորդք եւ երիտասարդք աջ կողմէն կը մեկնին. ներսէն, իրենցմէ մէկը «աւլ-ձէ՛», «իւլ-ձէ՛» պիտի գոչէ, եւ «Արմենիկ» ի մը քատրիլ զարնելու ձայնը հեռուէն պիտի լսուի, այնպէս որ՝ թատերաբեմը գտնուող անձանց խօսակցութիւնը չի խափանէ) :

Ղուկ. — Ի էֆէնտիմ, իշթէ անոնք ելան գացին, մենք մեզի կրնանք տեսնուիլ,

Շող. — Անանկ է, ճահիշներն ալ չեմ մեղադրեր, հոգի՛. ասանկ խօսքերը իրենց գործին չիգար :

Տրդատ. — Է՛յ Ոնոփրիոս աղա, հիմա դուն ը-

սել կուզես քի, գօլէճէն ելլող աղջիկները չե՞ն կարգուիր:

Ոնոի. — Էֆէնտիմ, մայիւմ ա', փարան մարդը հպարտ կընէ. զէնկինի աղջիկները քի քիչ մը հըպարտ կըլլան, դռախօմային ուժովը կը կարգուին. ֆախաթ մեզի պէս էսնաֆի մը գօլէճ կացող աղջիկն ալ զէնկինինն պէս հպարտութեամբ կըլլայ կոր տէ՛ տատա, բառամանա աշճի ունեցողի թափուր մը կունենայ կոր. կարգուել ուզող էսնաֆի աղաքներն ալ աղ գօլէճէն ելլողները դրախօմասըղ առնել չեն ուզեր կոր, չիւնքի, «էվէ գատըն կէթիրէճէիզ, գատը տէյիլ» կըսեն կոր. էյ, մենք քի դռախօմա տալու կարողութիւն չունինք, աս բռնած ճամբայօղնիս, տիւզճէ «եկէք մեզմէ դրախօմա ուզեցէք» կըսենք կոր:

Ղուկ. — Անանկ է, տխար, անանկ է:

Ոնոի. — Իշթէ Եփրեմ աղային աղջիկը աչքերնուն առջին է. ան ալ մեզի պէս էսնաֆի մը զաւակ է, մեր վարժարանը գացած վախթը իրիկունները մօրը գործերուն ետքը կընէր, հմուկ հնազանդ զաւակ մը պիտի ըլլայ կըսէիք, ֆախաթ իրեք տարի գօլէճին մէջ մնալէն ետքը պիւսպիլութիւն փոխուեցաւ, հիմա տեսնաս նէ՛ պանքէռի մը աղջկան թափուրը ունի կըսես. անխտար քիթը մեծցեր հպարտցեր է. չիւնքիլ բիանօ չալել, հիսապ քիթապ, խաբտանութիւն գիտէ եղեր. ծառքին նազիկութիւնը չաւրելու համար տաքէն պաղ ջուրը չի խոթեր եղեր. մէկուն հետ խորա-

թա ըրած ատենը քիթին մէջէն կը խորաթէ կոր. տահան կայ, տուններնին մեզիպէս էսնաֆ մարդ մը երթայ նէ հպարտութենէն թէնէզիլ չընէր կոր երեւալու, անցած տարի Մուսնդին ինծի ըրածին պէս. ֆախաթ եկու նայէ քի տահա առնող մը չեղաւ:

Մագթ. — Այդ ի՞նչ ոչինչ խօսք է, գօլէճէն ելլելէն անմիջապէս ետքը պիտի ամուսնանա՞ր, բողբը երբ բացուի նէ կը կարգուի, եւ նայինք թէ գօլէճ երթալովը ծուլացեր է, ի բնէ ծոյլ է եղեր անիկայ, միթէ մեր վարժարաններէն ելլողներուն մէջ ծոյլ չի՞ գտնուիր:

Ոնոի. — Գօլէճէ ելլողներուն չափ քիպիր չեն ըլլար:

Շող. — Քա ճանրմ Մագթաղինէ հանրմ, քիպիր ըսաւ տէ՛ միտքս եկաւ, քիպիրենց աղջկան նշանը ե՞տ են ըրեր:

Մագթ. — Արդէն նշանուած չէր:

Շող. — Մեղայ, հապա ըսին քի մէնխալէ թիւճճարի մը քով եաղըճութիւն ընող չնորհքով տղայ մը չիյտեմ որո՞նց սուարէին մէջ տեսեր բէք հաւներ ուզեր է եղեր:

Մագթ. — Ատանկ բան մը չիմացանք:

Պիս. — Աման, ճանրմ մեզ-տուտու, հիմա դարը փոխուեցաւ, ճահիլ մը աղջկան մը երեսը նայեցա՞ւ մի, եախօտ էրկու հեղձ մէկուն տունը գնաց եկա՞ւ մի, հէմէն՝ աղջիկինն պիտի առնէ՞ ըսելով, չըբ տէյիլ խօսք մը կը հանեն կոր, Մեր

ճահիլութեանն ալ երթալ գալ կըլլար, ֆախաթ ասանկ խօսքեր չէր ըլլար:

Ոնովի. — Զիւնքի, ձեր վախթին ճահիլները անտար սըխ սըխ չէին երթար դար. հիմակունները, նշանուեր առնեն պիտիի պէս հիյէթով մը կերթան կուգան կոր:

Շող. (Մտածելով) — Քա ամա սա ո՞վ ըսաւ քի խօսք-կապ ըլլալով ալ իրեք օսկինոց սահաթ մը տուեր է:

Պիս. — Հասկցայ... հասկցայ, ադ իրեք օսկինոց խօսք-կապը Մէռկէլ աղայնց տարեր էին, Գիպիրենց չէ'. ֆախաթ ան ալ ետ մնաց. զավալ-լըները ինկան ելան, սէպէ քի ճէհէղին կէսը շինեցին, խօսքը մէջերնիս, 30 օսկիի խտար ալ պարտկան ինկան, մէյ մ'ալ իմացանք քի, մանչը խօսք-կապէն վազ եկեր, առեր քալեր է:

Ոնովի. — Իշթէ պու:

Տրդատ. — Աֆէրիմ, երեսը ճերմակ կենայ:

Շող. — Է՛հ, առաւ քալեց նէ խօսք-կապն ալ վրայ տուաւ եա':

Պիս. — Հէլպէթ. Ի՞նչ երեսով ետ պիտի ուղէր:

Ոնովի. — Էյ ադ խօսք-կապը ետ չառնելովը ո՞վ քեարը ելաւ:

Պիս. — Աղկան թարաֆը:

Ղուկ. — Էյլէ եա, մանչը վրայ տուած եղաւ:

Ոնովի. — Նայինք անա՞նկ է մի. ես կըսեմ քի ադ տղան անդին հինգ տասը օսկի էվէլ դըրախտալը աղջիկ մը գտած ըլլալուն համար իրեք օսկիէն վազ անցած է. հէմ, անտար վախթ

երթալ գալով էյլէնմիշ եղողը վրայ տուած եղաւ մի՛ 35 լիրայի մասրաֆի տակ մոնողը մի... իրեք օսկիի գարառօյով մը 35 լիրա մասրաֆի տակ կը մոնուի՞ մի...

Մագթ. — Ի՞նչ ընէին. միթէ խօսք-կապ առնելին յանցա՞նք մ'էր, բայց եթէ այդ խօսք-կապն ալ չըլլայ, աղկան կողմը ի՞նչպէս վստահի անոնց:

Ոնովի. — Ինծի հարցունէք նէ՛ խօսք-կապ կամ նիշան տուած ատեննին աղջկան թարաֆը բէք բէք էրկու իրեք ամիսէն հարկը ընել լմնցունելու համար մուխավէլէ ընելու է. չէ նէ, խօսք-կապ տուի ըսելով տարիններով երթալ գալէն ետքը պըխմիշ կըլլայ ու իշթէ անանկ գլոխը կառնէ կերթայ. աղջկան թարաֆն ալ խօսք-կապը մեղի մնաց ըսելով կը միտթարուի ամա, շինած ճէհէզն ալ ծառքը կը մնայ, չիւնքի ադ աղջիկը պէլքի մէկ երկու տարի պիտի պէքլէյէ պաշխա խըսմէթ մը ելլալու համար, մինչեւ ան ատեն ալ առջի շինուած ճէհէզին պիշիմը պաթալի կը զարնէ, կէնէ աղջկան թարաֆը զարարը կելլայ:

Պիս. — Քուրուկ, մեր ատենն ալ խօսք-կապ կար ամա, ասանկ ճայմիշ ըլլալ կա՞ր մի եա'...

Ղուկ. — Նէ՞ մինասիպէթ:

Ոնովի. — Ադ խօսք-կապին խըյմէթը մեր վախթը կը գիտցուէր. խօսք-կապէն վազ գալը նամուս կը սեպէինք. հիմակուններէն յատը մէզաթը մալ ծախողի մը պէս հինգ լիրա էվէլ դըրախտա տուողին ետեւէն կը վազեն կոր:

ՏԵՍԻԼ Բ .

Նոյնք և Զարեհ

Զարեհ . (Այ կողմէն շտապաւ տեսարան կու-
գայ) — Մայրի՛կ, մենք քատրիլը լմացուցինք,
պարտիզին վրայի սենեակը գացինք, երգ պիտի
ըսենք . դուք ալ հոն եկէք միատեղ նստինք .

Պիս . — Աղէկ կըլլայ, հրամայե՛ք Ոնոփրիոս ա-
ղա, քիչ մ'ալ անդիլի սենեակը երթանք .

Ռնոփ . — Դուք գիտէք, ուր կուզէք նէ՛ հոն կը
նստինք, (Ամենքն ալ ալ կողմէն սենեակ կըմտնեն) .

ՏԵՍԻԼ Բ .

Երուանդ եւ Վահրամ . (խորէն կը մտնեն)

Երու . — Ի՞նչ է ըսելիքդ .

Վահ . — Եղբայր . այս ի՞նչ անուժելի դաղտնիք
մը եղաւ .

Երու . — Ի՞նչ բան . ի՞նչ կայ որ .

Վահ . — Կը կարծէինք թէ Մէլիտեանց օրիորդ-
նոյեմիի հետ անքակտելի կապերով կապուածես,
մինչդեռ քիչ մը առաջ օրիորդ Զուարթունի հետ
պարած ժամանակդ անկարելի եղաւ զարմանքս
զսպել, ի՛նչ ձեւեր . . . ի՛նչ շարժուածք ,

Երու . — Քաղաքակրթութեան եւ դաստիարա-
կութեան պահանջն է, չհպատակիլ անկարելի՛ է .

Վահ . — Այո՛, բայց արդեօք դաստիարակու-
թեան պահանջն է ամեն օր զգեստի պէս ուղղու-
թիւն եւ համողում փոխելը . . .

Երու . — Կը կարծես թէ կը սիրե՞մ . . .

Վահ . (Ընդմիջելով) — Այո՛, վստահ եմ, ոչ
մին եւ ոչ միւսը . . . շարունակեցէ՛ք .

Երու . — Տարօրինակ բաներ կըսես . . . ես կը սի-
րեմ արդարեւ Նոյեմին . . .

Վահ . (Ընդմիջելով) — Եւ Զուարթունը .

Երու . — Բայց եղբայր, կատակաբանելու ժամա-
նակը չէ . կը սիրեմ զՆոյեմի՛ հոգւոյս չափ . . . Բայց
Զուարթունը . . . ո՛հ, կըցաւ իւր ազդեցութեան
ներքեւ ընկճել զիս .

Վահ . — Ի՞նչ եղաւ, տարօրինակ բա՞ն մը պա-
տահեցաւ .

Երու . — Ո՛չ .

Զու . — Ուրեմն, քանի որ փերջնապէս որոշած
ես Նոյեմիի հետ կապուել, ինչո՞ւ այդչափ Զու-
արթունի հետ կը սիրաբանես .

Երու . — Բայց նամակներ ունիմ իւր քովը, որոնք
դուարճութեան համար կը դրէի ու կը զրկէի, և
այսօր բռնուած եմ .

Վահ . — Բռնուած ես . . . ուրեմն ի՞նչ պիտի
ընես, ինչպէ՞ս պիտի ազատես օձիքդ .

Երու . — Երկու ամիսներէ ի վեր, որ ծանօթա-
ցայ Նոյեմիի, երկու ամիսներէ ի վեր կըսեմ, Զու-
արթունի ձեռքէն նամակներս ազատելու միջոց մը
ի դուր կը փնտռեմ . ա՛հ, Վահրամ, դու գիտես
թէ ինձ նման երիտասարդ մը Նոյեմիի պէս բա-
րեկիրթ միանգամայն հարուստ օրիորդ մը կընայ
գոհացնել . Զուարթուն՝ մօրը պէս բազմապահանջ
եւ նիւթական միջոցներէ զուրկ է . վերջապէս կու-
ղեմ իրմէ հեռանալ, բայց մինչեւ որ առ ինքն

ղրկած նամակներս ձեռքէն առնել յաջողիմ, ճշմարտապէս զինքը սիրելու ձեւերէս չեմ կրնար հրաժարիլ :

Վահ. — Ըստ իս, այն նամակները կարեւորութիւն չունին, թող իւր քովը մնան :

Երու. — Բայց իւր մայրը, տիկին Մազթաղինէ, որ խստապահանջ կին մ'է, երբ իմանայ թէ հակառակ իմ տարիէ մը ի վեր բերանացի եւ գրաւոր կերպիւ տուած խոստմանս, Զուարթունը ձգելով պիտի ամուսնանամ ուրիշի մը հետ, նամակներս նոյեմիի ծնողաց ցուցնելով կրնայ զիս անպատուել եւ արդելք յարուցանել : ո՛հ, այն օրը ինձ համար մահուանս օրը կըլլայ :

Վահ. — Մտածմանդ պատճառը ա՛յս է :

Երու. — Այո, եթէ այդ նամակները այսօր ձեռք ձգել յաջողիմ, անմիջապէս Զուարթունի հետ ունեցած յարաբերութիւններս պիտի դադրեցնեմ :

Վահ. — Պէտք է գիտնալ որ սիրոյ մէջ տրուած խոստումը այնչափ կարեւորութիւն չունենար :

Երու. — Բայց այս այն կարգի խոստումներէն չէ. Զուարթուն, որ ուրիշ երիտասարդի մը հետ պիտի ամուսնանար, ես՝ թէ լեզուով եւ թէ նամակներու միջոցաւ յաջողեցայ իւր սիրտը ինձ դարձնել, որով առաջադրեալ ամուսնութիւնը մերժեց, եւ մայրն ալ հաճեցաւ. արդ, տարիէ մը ետքը համոզուելով որ Զուարթունի հետ ամուսնանալովս չպիտի կարենամ վայելել այն հանգստութիւնը, զոր նոյեմիէն վայելելուս վստահ եմ, որոյցած եմ իրմէ բաժնուիլ. բերանացի տուած խոստումներս կրնամ ուրանալ, բայց նամակներս...

Վահ. — Անհոգ եղիր, Զուարթուն քեզմէ ընդունած նամակներուն պէս, միւսիւ Սրամէն եւ միւսիւ Սեփոնիկէն ալ նամակներ ստացած եւ անոնց պատասխանած է, հետեւաբար, եթէ նա քու նամակներդ մատնէ, դու ալ Սրամին ու Սեփոնիկին զրկած իր նամակներէն մէկ քանին պիտի կարենաս ցուցնել :

Երու. (Ուրախացած) — Սրամին եւ Սեփոնին գրած նամակները մի՛... բայց ինչէ՞ն գիտես :

Վահ. — Արդի սիրահար երիտասարդաց պէս իրենց անխոհեմութենէն, որք ի սկզբն աւելորդ նախազուշուրթիւններ կընեն, եւ երբ քիչ մը ատեն անցնի, կը թուլնան եւ անգաղտնապահութեամբ օձիքնին ձեռք կուտան, որոցմէ մէկն ալ դո՛ւ ես :

Երու. — Բայց ի՞նչպէս պիտի կարենանք այդ նամակները անոնց ձեռքէն առնուլ :

Վահ. — Շատ դիւրութեամբ. անցեալ կիւրակէ նոյն երկու պարոններուն հետ զբօսարան մը նստած կը խօսակցէինք, չի գիտեմ, ի՞նչպէս եղաւ, խօսքը քու վրադ դարձաւ, եւ Սեփոնիկ, «Շատ կը զարմանամ որ միւսիւ Երուանդ անանկ փոփոխամիտ օրիորդ Զուարթունին սիրահարած է, այն օրիորդին կըսեմ, որու, հետ վարժարան գացած ատեննիս նամակներ կըփոխանակէինք» ըսաւ. Սրամ ալ ձայնակցեցաւ իւր ընկերոջը : Յայտնի բան է որ այս խօսքերը օրիորդը նախատելու դիտմամբ արտասանեցին. արդ, երբ իմացնեմ անոնց թէ դու Զուարթունը երեսէ ձգելու համար իրենց քովը ունեցած նամակներուն կը կարօ-

տիս, օրիորդէն ժամանակաւ խաբուելնուն վրէժը լուծելու համար նամակները ամենայն սիրով ինձ պիտի յանձնեն, ես ալ քեզի կուտամ, բայց սա պայմանաւ որ դու ալ վաղը ելլես քիտ ինդամ։

Երու. — Վահրամ, այդ անկարելի' է, եւ ահա կ'երդնում պատուոյս վրայ, որ եթէ սոյն դժնդակ կացութենէս ազատելով հարուստ Նոյեմիի հետ ամուսնանամ, գործնականապէս պիտի վարձատրեմ գրեզ։ Ա'հ, դու որ իմ հօրեղբոր որդիս ես, անմոռանալի բարիք եւ մեծ շնորհք մը ըրած պիտի ըլլաս՝ եթէ յուսահատութեան անդունդը դըլորուելէ ազատելու համար ինձ օգնութեան ձեռք կարկառես, եւ որուն համար ցվերջին շունչս պարտաւոր կ'զգամ անձս...

Վահ. (Ընդմիջելով եւ ձեռքը գրելու պէս շարժելով) — Ընդունեցէք յարգանացս հրատարակքն, մնամ ձեզ միշտ բարեացակամ եւ երախտապարտ։

Երու. — Կատակը մէկդի, Վահրամ, ոտնաձայն կայ, վերջացնենք այս խօսքերը, մտադրութիւննիս հաստատ է։

Վահ. — Դաւադրութիւննիս, ըսէ'։

Երու. — Լռէ', ահա եկան։

ՏԵՍԻԼ Դ.

Նոյնք եւ Օրիորդ մը, որ ափսեով գինի եւ նուշ կը բերէ հրամայնել։

(Մինչդեռ Երուանդ գինիին գաւաթն առած, «Շատ տարիներու» ըսելով խմել կը պատրաստուի, խորէն կը մտնեն Մազթաղինէ եւ Զուարթուն)։

Մազթ. (Մտածատենք) — Հոս ի՞նչ կը ճըգնէք, միւսիւնե'ր։

Երու. — Ներսի սրահը խիստ տաք ըլլալուն, քիչ մը զովանալու համար հոս եկանք... հրամայեցէ՛ք, գինի առէք։

Մազթ. — Շնորհակալ եմք, արդէն խմեցինք։

Երու. — Հատ մ'ալ հոս խմեցէք, ի՞նչ կըլլայ. (եւ իւր ձեռքը մէկ մէկ գաւաթ կը հրամայնէ, չորսն ալ գաւաթնին իրարու կը բաղխեն)։ միշտ այսպէս ուրախ եւ զուարթ ըլլանք։

(Կը խմեն եւ մէկ մէկ քիչ նուշ առնենէն ետքը ափսէն դուրս կը տարուի)։

Մազթ. (Երուանդին, երկու կոտորած նուշ ներկայացնելով) — Սա երկուքէն մին ընտրեցէք նախիմ. (Երուանդ նուշին մէկը կ'առնէ) ի՞նչ կընէք ատիկայ։

Երու. (Մտածեալ պէս) — Ի՞նչ ընեմ... ի՞նչ ընեմ... Եւ վախժիս տէքօռասիօն կընեմ, (Ուտելէն ետք մո'վ էր. (Մազթ. աչքին ծայրովը Զուարթունը կը ցուցնէ) ա'հ, երջանիկ եմ, որ չեմ սխալած։

Զուար. (Երկու նուշ ալ ինք կը ներկայացնէ) — Ներեցէք, միւսիւ Երուանդ, ընտրեցէք։

Երու. (Մին առնելով) — Զայս եւս սրտիս պահապան հրեշտակ կը կարգեմ. (Ուտելէն ետքը) ըսէք, տեսնեմ, ո'վ էր. (Զուարթուն բարձրաձայն կը խնդայ)։ բայց կ'աղաչեմ որ ըսէք։

Զուար. — Խոստացէք որ չի պիտի վշտանաք։

Երու. — Վշտանալ. խաղի մէջ վշտացողը, ըստ իմ համոզման տխմար մը եղած կըլլայ։

Ձուար. — Ուրեմն ըսե՛մ, ձեր դրացի Թէպէր խաթունն էր :

Երու. — Իրա՞ն կըսէք, (Խնդալով) ա՛հ, սատանան տանի զինքը... հիմա երկու նուշ ալ ես պիտի ներկայեմ ձեզի : (Նուշը կտարելով օրիորդին կը ներկայացնէ. այս միջոցին Ունդիբիոս խորի դըրանը մէջ կեցած, պիտի դիտէ եւ մերթ անհամբեր շարժումներ ընէ) :

Ձուար. — Բայց նախ եւ առաջ միւսիւ վահրամին եւ մայրիկիս իմացուցէք ո՞վ ըլլալը, որպէս զի ետքը զղջալով ուրիշ անուն մը չի տաք :

Երու. — Շատ աղէկ : (Մագթաղինէի եւ վահրամին կը փսփսայ) :

Վահ, — Հիմա կընաք շարունակել :

Երու. — Ընտրեցէ՛ք, օրիորդ :

Ձուար. (Նուշերէն մէկը առնելով՝ ծիծաղադէմ) — Բացարձակապէս կ'անարգեմ :

Երու. — Շնորհակալ եմ, արդէն ատանկ ընելդ գիտէի :

Մագթ. — Ա՛հ, անխոհեմ աղջիկ...

Ձուար. — Բայց ո՞վ էր, ես կարծեցի թէ իմ ըրած կատակիս փոխարէն դուք ալ ծեր եւ խորֆածի մը անունը պիտի տաք :

Երու. — Ահ, հոգ չէ, օրիորդ, կարծիքները ազատ են, եւ արդէն ըսի ձեզ թէ խաղի մէջ չեմ վշտանար :

Ձուար. — Բայց կ'աղաչեմ, ըսէք, ո՞վ էր :

Մագթ. (Կամայ) — Անխոհեմ աղջիկ, ինքն էր :

Ձուար. — (Վշտացեալ) Ինքը... ա՛հ :

Ունդի. (Բարձրաձայն հազալով) — Էօհէ՛, Էօհէ՛,

Էօհէ՛, վայ դետնին տակը անցնի ադ գինին, միտէս տակն ու վրայ ըրաւ : (Բազմոցին վրայ նստի կը հաղայ : Մագթաղինէ պուոյին վրայէն գաւաթով ջուր կուտայ) :

Մագ. — Ի՞նչ ունիք :

Ձուար. — Հայրի՛կ, ի՞նչ եղաք,

Ունդի. — Խառնախտին մենծը եղանք : (Ձուրը խմելէն ետքը) օ՛խ... քիչ մնաց նէֆէսս պիտի կտրէր :

Երու. — Ուրեմն անցեալ ըլլայ :

Ունդի. — Շնորհակալ եմ միւսիւ Երուանդ : (Վահրամը տեսնելով) այդ միւսիւն ո՞վ է :

Մագ. — Մ. Երուանդին հօրեղբորօրդին, որ տակաւին իւր այցելութեամբը զմեզ պատուած չէ,

Երու. — Եւ որուն հետ մէկ քանի օրէն ամուսնուան մը համար Օտեսայ պիտի մեկնինք :

Մագ. — Պիտի մեկնիք մի՛...

Ունդի. — Բարի ճանապարհ :

Երու. — Շնորհակալ եմ Ունդիբիոս աղա, (Ձըւտրթունին) ինչո՞ւ զարմացաք օրիորդ, մեր այս մեկնումը առեւտրական գործի մը պատճառաւ է :

Մագ. — Անշուշա նամակնիդ չպիտի զլանաք մեղմէ :

Երու. — Քաւ լիցի, այդպիսի անտարբերութիւն մը ինձ համար պարզապէս վատութիւն ըսել է : Օտեսա երթալուս պէս՝ իջեւանելիք պանդոկիս անունը պիտի իմացնեմ ձեզ, որպէս զի նամակնիդ ուղղակի նոյն հասցէին ղրկէք :

Ձուար. — Շատ աղէկ կընէք եւ մենք կը խոստանանք անմիջապէս պատասխանել :

Երու. — Շնորհակալութիւնս կանխաւ ընդու-
նեցէք :

Ոնով. — Բայց ես... Մագթադինէ... բաներ
մը կըլլամ կոր... Թօփը Թօփը երկու խատեհ
խմեցի... սիրտս տակն ու վրայ ըրաւ, չպիտի կըր-
նամ հոս կենալ, հայտէ առնեքնիս երթանք :

Մագ. — (Իող ելած) Ի՞նչ կըսես... այս Ժա-
մանակ մեկնիլ կըլլայ մի, կուգես նէ՛ք քիչ մը ա-
տեն սա բազմեցին վրայ երկնցիր, հանգստացիր :

Ոնով. — Չեմ կրնար նստիլ. տունս իյնալու եմ :

Երու. — Գանի որ չափէ դուրս անհանգստու-
թիւն մը կզգայ՝ պէտք է մեկնիլ, ըստ որում
Փա. Մ. Բ. մ'է այս, եւ արդէն ես ալ մտադիր
էի մեկնիլ, զի Ժամը վեցն է, եւ վաղն առաւօտ
կանուխ՝ մէկ քանի նամակներ ունիմ թղթատա-
րին յանձնելիք. մենք ալ միասին կը մեկնինք եւ
զձեզ մինչեւ ձեր բնակարանը կառաջնորդենք :

Մագ. — Բայց ձանձրութիւն պիտի ըլլայ ձեզի :

Երու. — Քաւ լիցի, բարեկամական ծառայու-
թիւն մ'է որ պիտի մատուցանենք :

Մագ. — Ի՞նչպէս եղար Ոնովրիոս աղա, կըր-
նա՞նք դոնէ Ժամ մ'ալ նստիլ :

Ոնով. — Թագիդէ մը պիլէ չեմ կրնար նստիլ
ըսի, չաբուխ ըրէք :

Ձու. — Ուրեմն երթանք հրաժեշտ տանք որ
մեկնինք :

Երու. — Այո՛, մեկնելու ենք :

(Մագթ. եւ Ձուարթուն շտապաւ կը մեկնին :
(Ոնովրիոս սրտի ցաւ ունեցողի ձեւեր կընէ, եւ
մերթ քովը դրուած ջուրը կը խմէ. վահրամ աչք

Երուանդին եւ տեսարանին առջեւ գալով ցա-
ծէն կը խօսին) :

Վահ. — Այդ Օտէսա երթալդ ուսկից հանեցիր :

Երդ. — Որովհետեւ խոստացաք Ձուարթունի
այն երկու պարոններուն զրկած նամակները ձեռք
ձգել, վաղուքն սկսեալ Միջագիւղ մօրեղբօրս
տունը պիտի երթամ երկու ամսուան համար, ա-
ռանց այս կողմերը երեւնալու, որպէս զի Նոյե-
միի հետ նշանտուութիւնս անարգել կատարուի :
Օտէսա երթալու պատճառ ցուցնելս բացակա-
յութեանս առթիւ իրենց հետաքրքրութիւնը
չարթնցնելու համար է :

Վահ. — Շատ աղէկ. ուրեմն մենք ալ երթանք
ներսը հրաժեշտ տանք որ մեկնինք :

Երու. — Այո՛, երթանք : (Խորէն մեկնին)

ՏԵՍԻԼ Ե .

Ոնովրիոս (առանձին)

Տէ՛ր Աստուած, դուն համբերութիւն տա... Խի-
պար, քիչ մը առաջ հոս նստէր չէնք շնորհք կը
տեսնուէինք կոր. մեզ առին ներս տարին. Ի՞նչ
կը տեսնաս, թախըմը ճահիլ ճիւհիներ, ամենքն
ալ օտքի վրայ կեցած, մէյմը կը ցատկեն, մէյմը
կը խնդան, մէյմը կը խմեն, մէյմը կը պոռան,
հէր դափատան պիւրէր սէս, հատտ ունիս նէ՛ գո-
վինիդ հետ լախըրտը մը ըրէ. բաթըռտներնուն
բան մը չիմացուիր. մունջ, ծունկ բարեւ պիտի
նստիս անոնք մոխի ընես. աս չէր օգտեր, մէյ-
մ'ալ նայիս ըրախին թէփսին բերին օրթան դը-
րին, մենձ ու պզտիկ էթրաֆը առին : Աս մէկ
քանի տարուան անունի իրիկուններու մօտան ալ
միսաֆիրներուն ոտն իզրամը ըրախի տալ է եղեր,
մայէթինտէ ալ սահաթը Կին կը բերեն կոր. ադ
ճահիլները հիմակուքնէ քի խմել պաշլայեն նէ՛

մինչեւ առտու Տէրը կարողութիւն տայ քաջողներուն... մեր գիտցածը, ասանկ իրիկուններ, աղւոր աղւոր կը խորաթէին եախօտ թուղթ խաղալով քանի մը սահաթ վախիթ անցունելէ ետքը, սօն իգրամը, իքսիր ամպերեան բաժնուելուն պէս ամեն մարդ չէնք շնորհք խելքը գլուխը տունը կերթար. աս հիմա անոր զըթը ըլլալով հարսնիքի պէս մինչեւ լուս կը նստին կոր. ճահիլ ճիւղիլ կը խմեն, կը պսուտն, ամեղցիկդ կը խորաթեն, բրածնին թողածնին չեն գիտնար, կը քրտնին կը հիւրնդնան, ասանկ անհամ էյլէնճէ կըլլայ. տահան կայ, մեր տարիքը եղող էրիկ-մարդոց կնիկմարդոց քիթին ալ մէկ երկու խատեխ զուով կուտանկոր քի՛ բերաննին գոցենտէ բան մը չըսեն տէյի. անոնք ալ քէօչէն նստեր քէչէ քէչէ կը խնտան կոր. սուս մը պիւլէ չեն կըրնար կոր ըսել, չիւնքի հիմակու զանցային նայելով, ասանկ խալապալըխ տեղեր հարը տղէն մարն ալ աղջիկէն կը վախնայ, ծանը չկրնար կոր հանել, ծան հանողը խաղք կընեն կոր. էհ, ամօթ չէ եա՛, ես չեմ կրնար համբերել. էյէր Մագթաղինէին անուշութեամբ ըսէի քի «եղնենք տուներնիս երթանք» օխտն օտար մարդոց քով ալ ինծի վար պիտի դարներ, մոմտացի քի երեսի ջրով ասկէց առնել քալելու համար սուտ իւլանք ըլլալէ պաշխա ճար չիկայ. փառք Աստուծոյ, բան մը չունիմ. ֆախաթ ի՞նչ ընեմ. ծախսած մարդ մը ըլլալուս, արատա հեղ մը, խօսքս ասանկ մօտ-տօվինաներով կընամ կոր քալեցնել... նա՞սըլ, աղւոր կեանք մը չէ՞ մի առիկայ:

ՏԵՍԻԼ 2.

Նոյն. Տրդատ, Ղուկաս, Պիատոս, (վաղելով գան)

Ոնոփ. (Ասոնց դալը տեսնելուն պէս) — Այ, այ, այ, վայ սիրտս... վայ գլուխս, վայ փորս.

Տրդ. — Անցած ըլլայ Ոնոփրիոս աղա, Ղուկ. — Ի՞նչ եղար ախպար, բան մը չունէիրնէ. Ոնոփ. — Իրաւոր ինչ ըլլալս ես ալ չիյտեմ, սա կուշտս, սիրտս, գլուխս, խուռսախս, իշթէ թէքմիլ վիճուտս ցաւ մը առաւ.

Տրդ. — Աճապա ինՖլուէնցա՞ եղար. Ոնոփ. — Իրաւոր չիյտեմ... ֆիլարիցա՞ է քալօշիցա՞ է, իշթէ բան մը կըլլամ կոր.

Տրդ. — Դեղ մը, ճար մը ընէինք. Ոնոփ. — Աման, պօշ տեղը հիւ մի՛ յոգնիք. չիւնքի անանկ պղտիկ իւլաներով աղէկնալիք բան չէ, տարի մը կայ քի աս եէլը վրաս եկած է... (մեկուսի) վրաս բարի... (բարձր) արատա հեղ մը կը բռնէ. հէքիմը ուռուհ մը տուաւ, բըռնած վախար քըսէ ըսաւ, անոր համար տունս իյնալու եմ. դուք ըռահաթ ըրէք. մենք մէկ օրուան չենք. իմ սէպէպովս ուրախութիւննիդ մի խանգարէք.

Տրդ. — Ամա անանկ բան կըլլա՞յ մի եա. ասանկ կուղէինք.

Ոնոփ. — Իրաւ ես, ասանկ չէինք ուզեր ամա ասանկ եղաւ իշթէ. է՛հ, աֆ կընէք... ամա՛ն, ամա՛ն, ամա՛ն. ուշ մնացինք, ո՞ւր են, Մագթաղինէին ու Զուարթունին ըսէք քի չարուխ հաղըր ըլլան.

Մագ. (Խորէն երեւայ գլուխը չալ առած) — Արդէն պատրաստ եմք:

Ոնոփ. (Յոտին) — Անանկ է նէ մնաք բարով, (երթալով) Աստուած շատ տարիներու հասցնէ. վայ խուռսախս, անունովը ապրի, խերը տեսնաք. վայ սիրտս, վայ փորս, վայ գլուխս, (ըսելով մեկնի ուրիշներն ալ իրեն հետեւին.

(Վարագոյրը կ'իջնէ)

(ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ ԵՏՔԸ)

Տեսարանն է Ա. արարուածի սենեակը. վարդոյրը բացուելու միջոցին Յովսէփ խորի դռնէն մտնելու վրայ է, Մազթաղինէ ալ աջ կողմի սենեակէն տրտում դիմօք կելլէ եւ կը դիմաւորէ զայն. Յովսէփ անոր ձեռքը սեղմելէն ետքը բազմոցին վրայ կը նստի:

ՏԵՍԻԼ Ա.

Յովսէփ և Մազթաղինէ

Յով.— Լուր դրկած էիք ինձ հոս գալու, անշուշտ կարեւոր խնդրոյ մը համար...

Մազ.— (Թող մը առած՝ քովը նստելով) — Այո՛, հօրեղբայր... խնդիրը կարեւոր եւ յոյժ ստիպողական է, զի դաւկիս կեանքին վրայ է:

Յով.— (Զարմանօք) Զուարթունի՞ն... բայց ինչ կայ... ո՞ր է, ինչո՞ւ չեմ տեսներ զինքը. արդեօք բացակայ է,

Մազ.— Երկու ամիսներէ ի վեր, (աջ կողմի սենեակը ցուցնելով) սա սենեկէն դուրս ելած չէ... հիւանդ է:

Յով.— Հիւանդ... եւ անշուշտ զինքն դարմանելու համար պէտք եղածն ի գործ կը դնէք:

Մազ.— Մինչեւ ցարդ եւ ոչ մէկ պարտաւորութիւն զանց ըրինք, ըստ մեր կարողութեան, բայց... (կուլայ)

Յով.— Եւ ի՞նչ է իւր հիւանդութիւնը... կըրնամ զինքը տեսնել:

Մազ.— Աւա՛ղ, մեր սրտայուզութիւնը կրկնապատկող պատճառներէն մին ալ այդ է. հակառակ բժշկին հրահանգացը, միշտ առանձնութիւնէ կախորժի, իւր ամենապիտան ընկերուհիներէն իսկ կը խորշի, եւ եթէ ես ալ ժամ մը շարունակ իւր քովը գտնուիմ, դուրս ելնելս կը հրամայէ. օրն ի բուն անկիւն մը քաշուած կը մտածէ, մերթ կը հառայէ, մերթ արտասուելով կ'երգէ, եւ օրըստօրէ նիհարնալու վրայ է, ախորժակ ըսուած բանը ամենեւին չունի:

Յով.— Բժիշկը այդ հիւանդութեան անունը չի տո՞ւաւ:

Մազ.— Ոչ, թերեւս չուզեր իւր ծնողացն իմացնել, ուստի զքեզ կանչել տալուս երկու պատճառներէն առաջինը զաւկիս հիւանդութեան ինչ ըլլալը տօքթօրէն տեղեկանալնիդ խնդրելս է, որ քանի մը վայրկեանէն հոս պիտի գայ:

Յով.— Լաւ պիտի կարենանք հասկնալ այդ, իսկ երկրորդ պատճառնիդ ի՞նչ է:

Մազ.— Ա՛հ, հօրեղբայր, (աչքերը սրբէ)

Յով.— Բայց ի՞նչ կայ որ այդչափ տրտմութիւն եւ սրտայուզութիւն պատճառած է ձեզ, քանի որ տակաւին բժիշկին կարծիքն առնուած չէ, այդ աստիճան յուսահատութեան տեղի չի կայ:

Մազ.— Բայց զգայուն մայր մը կրնայ իւր դաւկին ապագայն այժմէն դուշակել:

Յով.— Զարմանալի՛ տրամաբանութիւն. պատմածիդ նայելով՝ Զուարթուն մեկամարդկոտութեան ենթարկուել է, եւ այդ ալ անբուժելի:

հիւանդութիւն մը չէ կարծեմ, մանաւանդ որ կրնանք տակաւին աւելի վարպետ բժիշկներու օգնութեանը դիմել:

Մագ. — Երանի՛ թէ այդպէս ըլլար:

Յով. — Բայց ձեր այդ աստիճան յուսահատութիւնը կը հետաքրքրէ զիս իւր հիւանդութեան պատճառները հետազօտել: Ի՞նչ պատահեցաւ որ Զուարթուն այս վիճակն ինկաւ:

Մագ. — Ա՛հ հօրեղբայրդ իմ. դէպք մը պիտի պատմեմ ձեզ, թէպէտ համառօտակի, վասն զի երկար. . . եւ միանգամայն տխրառիթ կողմեր ունի:

Յով. — Պատմեցէ՛ք, պատմեցէ՛ք, հաճութեամբ պիտի ունկնդրեմ, քանի որ մարդկութեան նեղ վայրկեաններուն մէջ, նորա խորհրդականութեան արհեստն ունենալէս առաջ՝ քու հօրեղբայրդ եմ եւ Զուարթուն իմ ալ գաւակս կը համարուի. խօսէ Մագ. թաղինէ, մի՛ քաշուիր, կանխաւ գիտնալով որ ես չեմ ուզեր աւելորդ խօսքերով ծանրանալ մօր մը խանդաղատանաց եւ գործովն վրայ:

Մագ. — Կարծեմ ամէն մօր սրտին փափաքն է իւր որդւոց խնդութեան հետ խառնել իւրն ալ, եւ երբեմն իւր տխուր ժամանակներն մոռնալ անոնց գգուանաց մէջ:

Յով. — Ճշմարիտ է:

Մագ. — Եւ որչափ մեծ կըլլայ մօր մը ուրախութիւնը, երբ երեւակայէ թէ իւր աղջիկն պիտի յանձնէ խնամուտ ձեռքի մը՝ եւ զայն մշտնջենապէս պիտի միացնէ միեւնոյն կապով:

Յով. — Այդ զգացումը ամէն կատարեալ մայրերու բնական բաժինն է:

Մագ. — Ես ալ այդ զգացումը կը կրէի Զուարթունիս նկատմամբ, տեսնելով իւր անձին վրայ մայր ըլլալու բոլոր հանգամանքները: Երկու տարի առաջ վերջին քննութիւնը տալով երբ վարժարանէն ելաւ, արհեստաւոր գործունեայ, երիտասարդ մը մեր միջոցաւ իւր ձեռքը խնդրեց, բայց միեւնոյն ժամանակ Երուանդ Աթանասեան անուն երիտասարդ մը կը ներկայանար մեզ, որ համալաւոր վաճառականի մը քով գրագրութեան պաշտօն վարելով՝ արհեստաւոր երիտասարդէն նախապատիւ համարեցինք զինքը, որով մերժողական պատասխան տուինք առջի ուզողին: Այն ատենէն սկսաւ Երուանդ մեր տունը երթեւեկել, եւ միշտ յոյս եւ վստահութիւն ներշնչեց մեզ մինչեւ վերջին վայրկեան, այսինքն մինչեւ ասկէց երեք ամիս առաջ: Ա՛հ երեք ամիսէ ի վեր խաբէութիւնն իւր ամենատղեղ ձեւերովն կը ներկայանայ մեզ: Երուանդ բարեձեւ երիտասարդի մը կատարեալ ձեւերով ներկայացաւ մեզ. կամ ինչպէս կըսուի՝ դայլի մարմնով եւ գառնուկի մարթով: Կանացի համեստութիւնն կը պահանջէր պատուել զինքն, ինչպէս որ կը պահանջէր նաեւ քաղաքակրթութիւնն: Խաբուսիկ խօսքեր ու ձեւեր կը հաստատէին զմեզ մեր համոզման մէջ, բայց ինչպէս ըսի՝ խաբէութիւնն յաղթանակեց ամենուն: Սիրտ մը որ գոհ չըլլար մէկով միայն, տնչուշտ գոհ չպիտի ըլլայ 100ով կամ 1000ով ալ, եւ միթէ այս չէ՞ մեր երիտասարդաց

մեծագոյն մասին այժմու կացութիւնը . . . Ժամանակիս երիտասարդաց համար ամեն նուիրական բան արհամարհուած, յօրորոցէ ցգերեզման մարդուն համար կարեւոր դարձած բարոյական կործանած, ամեն միտմարութիւն կորսուած եւ աղջկանց կեանքն նոցա խաղալիկ եղած են:

Յով. — Այս ճշմարտութիւնները գիտցող կին մը կամ աղջիկ մը միշտ պէտք է զգուշաւորութեամբ վարուի երիտասարդաց հետ:

Մագ. — Այս կարգէն էր Երուանդ ալ, որ երկու տարի առաջ երեկոյթի մը մէջ Զուարթունիս հանդիպելով, անոր հետքիչ ատենէն ամուսնանալու յուսադրեց. վկայ են այն թուղթերը, որոցմէ մէկ քանին ահաւասիկ ձեզ կը յանձնեմ. (Շտապաւ պըռօին մէջէն հանած նամակներու ծրար մը կուտայ Յովսէփին.) իսկ այս նամակաց եւ իւր երկամեայ երթեւեկութեան հետեւանքն սա եղաւ որ, Զուարթուն ներսը կը տառապի, իսկ ինքն հարուստ աղջկան մը հետ ամուսնանալ կը պատրաստուի. Զուարթուն նորա խաբէութեանը զոհ երթալուն համար զգացած զայրութեն անմիտար, որ ըստ օրէ կը մաշի . . . (Երեսը ծածկելով կուլայ)

Յով. (Ծանր ծանր) — Մագթաղինէ՛, մի՛ յուզուիր ի զուր, ամեն բան իւր դարմանը կունենայ. երանի՛ թէ, ինչպէս որ քիչ մը առաջ ըսի, Ժամանակին յիշէիք այդ խորհրդածութիւննիդ, և հիմա այսպէս չի տառապէիք. երանի՛ թէ այդ տղայական խոստումներէն ու թղթակցութիւններէն չի խաբուէիք. երանի՛ թէ կըսեմ երթեւեկի յաճախութենէն յառաջանալիք անբաւ չարիք-

ները նախատեսէիք եւ ըստ այնմ զգուշանայիք. այո՛, կընամ ըսել թէ մեր մէջ մուտ գտած այս օրինակ երթեւեկի դրութիւնը շատ ու շատ գէշութիւններ արտադրելու վրայ է. թող թէ նախկին դրութիւնն ալ չեմ սիրեր, յորում կանայք եւ օրիորդք տարիներով տուններու մէջ փակուած կը մնային, բայց չեմ կրնար պաշտպանել նաեւ արդիւ աւստահման դրութիւնը. չափաւորութիւնը ամեն ատեն, ամեն գործի մէջ գեղեցիկ յաղթանակներ կրնայ տանիլ, եւ կարծեմ չպիտի նեղանաք երբ ըսեմ թէ՛ այս տեսակ անչափաւոր խնդրոց մէջ մօր մը բռնած ընթացքը աւելի արժանի է յանդիմանութեան քան զաւակացը եւ նոցա հօրը, այնպէս չէ՞:

Մագ. (Տրամութեամբ) — Այո՛, կը խոստովանեմ թէ շատ անգամ այս տեսակ խնդրոց մէջ իւր հօրը հետ գժտուած եմ, նորա խրատներն ու յանդիմանութիւնները առ ոչինչ համարելով, մինչեւ իսկ ասկէ երեք ամիս առաջ Տրդատեանէնց երեկոյթէն վերադարձնուս երբ ըսաւ ինձ թէ՛ նոյն երեկոյթէն չախորժելուն համար սուտ հիւանդ ձեւանալով զմեզ տուն բերեր էր, յանդգնեցայ ըսել իրեն թէ՛ «դու մի՛ խառնուիր զաւկիս, անոր ապագային հոգը ես կ'ստանձնեմ», ո՛հ, որչափ սխալեր եմ. այն իրիկունէն ի վեր զաւկիս խօսքը չըրաւ, եւ գիտնալով որ իմ թոյլ տուութեամբս այս ամեն չարիք զմեզ շրջապատեցին, անձայն թողուց զիս որ ըրածներուս պատիժը քաշեմ. . . . Արդ հօրեղբայր իմ, զքեզ կանչել տալուս ամենակարեւոր պատճառն ալ սա

է թէ՛ զաւակս աղատելու համար ձեր օժանդակութիւնը չի զլանաք մեզմէ... ապա թէ ոչ... (կուլայ) :

Յով. — Ինչ մտիկ ըրէք, հաստատապէս գիտէ՞ք թէ Երուանդ ուրիշի մը հետ ամուսնանալ որոշած է. սխալ տարածայնութիւն մը չըլլայ :

Մագ. — Հաստատապէս կըսէք, ահաւասիկ ապացոյցը. (Պռօէն լրագիր մը կը հանէ Յովսէփին կը յանձնէ) սա կտորը կարդացէք :

Յով. — (Կարդալով) «Երէկ մեծ հանդիսիւ տեղի ունեցաւ Մ. Երուանդ Աթանասեանի նշանախօսութիւնն ընդ ազնուուհի օրիորդ Նոյեմի Մելիտեանցի, ի ներկայութեան երկուց կողմաց բարեկամաց եւ պարագայից. Օրիորդ Նոյեմի ընտիր եւ խնամեալ դաստիարակութիւն մը առած է, ինչպէս նաեւ Մ. Երուանդ, որք ընկերակալութեան օգտակար անդամներն են եւ պատիւ կը բերեն իրենց գերդաստանին» :

Մագ. — Եթէ «աղէտ» կը բերեն ըսած ըլլար, ճշմարտութիւնը խոստովանած կըլլար :

Յով. — (Մտածելէ ետքը լրագիրը գրպանը դնելով) — Օրիորդ Զուարթուն լրագրին այս պարունակութենէն տեղեւոյ է :

Մագ. — Աւա՛ղ, այո՛. ասկէց երկու ամիս առաջ, իրիկուան մը ժամը Աին միջոցները փողոցին դուռը զարնուելով՝ անժանօթ մարդ մը այս լրագիրը դռնէն ներս նետած էր, զոր կարգալուծ Զուարթուն, աւելի հարուածեցաւ իւր վշտահար սիրտը. եւ այ՛ բանը ընողն ալ, անշուշտ աղջկանս Երուանդին վրայ ունեցած սիրոյն տեղեակ եղող

կարծեցեալ բարեկամի մը գործը եղած պիտի ըլլայ. ահա այն գիշերուընէ ի վեր զաւակս սննկէն դուրս չեմք եւ մերթ այնպիսի յանդիմանական ակնարկներ կուղղէ ինձ, որոցմով գողցես ըսել կուզէ թէ՛ «մա՛յր, դո՛ւ ես իմ արդի վիճակիս պատճառը» :

Զուարթ. — (Որ այս միջոցին խիստ վտիտ եւ անյարդար է, աջ կողմի դրանը մէջ կանկ առնելով կըսէ) — Եւ ճշմարտն ալ այդ է, մա՛յր իմ... (Ժանր) այս միջոցիս, մարդկային բնակաշտանաց մէջ փայլող լոյսերը տեսնելով՝ կը փոխադրուիմ հոն մտօքս, եւ կը մտածեմ թէ այսչափ յարկերու բռնակցացը խօսակցութեան եւ ծաղուն նիւթ եղած եմ... միմիայն... քու պատճառաւ... (Մագ թաղինէ ոտքի կենէ դէպ ի անոր երթալու համար, ինչպէս եւ Յովսէփ՝ զարմանահար, բայց Զուարթուն ձեռքը երկնցնէ,) մի՛ մոտենաք ինձ, եւ թողէք որ խօսիմ. հօրեղբայրս մտիկ պիտի ընէ՞ ինձ :

Յով. — Հաճութեամբ, սիրելի՛ աղջիկս, հաճութեամբ. բայց եկէ՛ք, հոս, մեր քովը քիչ մը նստեցէք եւ այնպէս խօսեցէք :

Զուարթ. — Ո՛չ, ո՛չ, չեմ կրնար ձեռք քովը դալ, հոս պիտի կենամ եւ խօսիմ. (Իրսէն փողոցի դուռը կը զարնուի) ա՛հ, դարձեալ կ'արդիւնն զիս խօսելէ... երթամ, երթամ, չեմ ուզեր մէկու մը երեւալ. (Ներս կը փախչի, Մագ թաղինէ դուռը բանալով կը դիմաւորէ զՈննոյրիսն եւ բժիշկը որ անձայն կը բարեւէ չղատաբանն եւ գլխարկը

պւօյին վրայ դնելէն ետքը Մազթաղինէի հետ
Զուարթունի սենեակը կ'երթայ :

ՏԵՍԻԼ Բ .

Յոփսէփ եւ Ոնոփրիոս

Ոնոփ .— Բարի էք եկեր Յոսէփ աղա . գլխու-
նուս էկածները հէլպէթտէ Մազթաղինէէն իմա-
ցաք . իշթէ էֆէնտիմ, աղջիկս Զուարթուն , մօրը
շատ-գիտեմծիութեանը խուրպան կերթայ կոր .
իմտուած անտար խրատներս կուտ պիլէ չըրին .
իրաւ , հիմա խելքը գլխը եկեր է ամա՛ ի՞նչ ֆայ-
տա , ես ալ հետը կը քաշեմ կ'որ . աս տարիքիս
մէջ տունին ամեն օրուան պէտք եղածները հո-
գալու մտմտութիւն գիտես քի չէր օգտեր , հիմա ալ
հէքիմի վիզիթան ու էղաճիլն բուսուլան էվեցաւ .
ի՞նչ պիտի ընեմ չիյտեմ , էյէր էրկան բարակ հի-
ւանդութիւն մը ըլլայ նէ , ժամուն դուռը մու-
րալու պիտի երթանք :

Յով .— Մի՛ յուռահատիր , բժշկին վերջին կար-
ծիքը տակաւին չենք առած :

Ոնոփ .— Անանկ է , ֆախաթ կէօղ կէօրտիւկին-
տէն գօրգար . էյէր գաւակս տուլլուսըդ աղջիկ մը
ըլլար նէ , ամենեւին հոգ չէի ըներ . իրաւ հիմա
կը գտնուին թախըմ մը անանկ աղջիկներ որ ման-
չերուն թուղթ կուտան կառնեն , «ես քեզ կը սի-
րեմ , դուն իս կը սիրես , ես քեզ պիտի առնեմ»
ու թախըմ մը ասոր պէս զէվզէկութիւններ ընե-
լէն ետքը վախիթ ամենելով իրար կը մոռնան ու
ֆիւթուրնին պիլէ չեն ըներ . . . ֆախաթ , հինգ
մատդ մէկ է , ա՛ղբար . Հազար հեղ ըսի քի ,
սա սըխ սըխ երթալ գալերուն ես չեմ հաւնիր

կոր , «Դուն ճահիլ չե՞ս եյեր» տէյի էրեսիս կը
պուային . իշթէ էֆէնտիմ , նիհայէթ աս հալը ին-
կանք . . . մէկը չի գար հալդ չի հարցուներ . ան
ատենը էյէր օտք կոխէի ադ տղան ներս չառնէի
նէ՛ ան աս «աս ի՞նչ խօսպին մարդ է» կըսէին ,
հիմա ալ ան բերանները չեն ամչնար կոր ըսել քի
«խապահաթը հօրը մօրն է որ անտար ատեն տը
ղան տարին բերին . ա՛ղբար , աս ի՞նչ աշխարհք
է , աղէկ ըրածիդ վրայ ալ կը խօրաթեն կոր , չը-
րածիդ վրայ ալ . նէ իսէ հիմա ասոնք մէկգի ձը-
գենք . դուն , փառք Աստուծոյ , օլտսւխճա խե-
լացի գիտնական մարդ մ'ես , քեզմէ խելք մը կու-
ղեմ սորվիլ . Աստուծոյ սիրուն ըլլայ ինծի ճամ-
բայ մը ցցուր :

Յով .— Սիրտ մի՛ հատցուներ , ես ալ զձեզ այդ
վիճակէն ազատելու միջոցները պիտի խորհիմ :

Ոնոփ .— Ողջ ըլլաս . ալ դուն գիտես : (Կուլայ)

Յով .— Նախ տօքթօրին հետ առանձին տեսակ-
ցութիւն մը ունենալէս ետքը պէտք եղածը պի-
տի խորհիմ :

Ոնոփ . (Աչքերը սրբելով) — Տօքթօռը հոս , ներսն
է . վախու բան մը չունի կըսէ կոր ամա՛ էրկու օ-
րը հեղ մը երթալ գալուն չեմ հաւնիր կոր :

Յով .— Երբ ներսը իր պաշտօնը կատարելով հոս
գայ , առանձին թողուցէք զմեզ :

Ոնոփ .— Բէք աղէկ , ինտոր կուղես նէ անանկ
կընենք . իշթէ ան ալ եկաւ :

(Բժիշկը Մազթաղինէի հետ տեսարան գալով
աթուղն վրայ կը նստի , գրպանէն թուղթ կը հա-
է եւ դեղագիրը գրելէն ետքը առ Մազթաղինէ)

Բժիշկ. — Հիմա այս հեղուկը պատրաստուելու է. երկու ժամը անգամ մը արծաթ դեղալ մը պիտի տաք. այս դեղը առնելովը պիտի կարենայ քնանալ եւ սիրտը հանդարտիլ. երբոր քնանայ, դեղը դադարեցուցէք:

Ունոփ. — Ինծի տուէք ադ րէչէթան որ երթամ շինել տամ: (Կ'առնէ և շտապաւ մեկնի, Տօքթօրն ալ մեկնելու համար զլխարկը առնէ.)

Յով. — Ներեցէք, միւսիւ Տօքթօր, արդեօք կը բարեհաճի՞ք քանի մը վայրկեան ունկնդրութիւն չնորհել մեզ:

Բժ. — Հաճութեամբ:

Յով. — Շնորհակալ եմ: (Մագթադինէի) տիկին, կը խնդրեմ որ քիչ մը ատեն դմեզ առանձին թողուք: (Մագթադինէ սենեակ կը մտնէ եւ դուռը կը դոցէ):

ՏԵՍԻԼ Դ.

Յովսէփ եւ Բժիշկ

Յով. — Կարծեմ հարկ չի կայ ըսել թէ, դարմանած հիւանդնիդ իմ եղբօր որդւոյս աղջիկն է. ուստի իւր ծնողացը պէս հետաքրքիր եմ իմանալ թէ ի՞նչ է հիւանդութիւնը, եւ թէ բժշկական խորհրդակցութեան մը պէտք ունի՞ք արդեօք:

Բժ. — Պէտք եղած քննութիւնը առաջին օրէն կատարելով, սա համոզումը ունեցայ թէ, եթէ վիճակագրութիւն մը պատրաստուի, մեր դարմանած հիւանդներուն հարիւրին յիսունը այս տեսակին կը պատկանի, որոց գլուխը կը ցաւի, սրտերնին կը նեղանան, ջղային տկարութիւնք կը յաջորդեն, ախորժակնին կը գոցուի եւ չեն կր-

նար քնանալ, ու վերջապէս կը դիմեն բժշկին. բայց ի՞նչ կրնայ ընել բժիշկը. արհեստին զօրութեամբ կը քննէ հիւանդին վիճակը եւ չկրնար սահման մը տալ ախտին, ուստի, կը պարտաւորի անվտանգ դեղերով հիւանդն մխիթարել, վասն զի այս նորելուկ հիւանդութիւնները հոգեկան ախտակ'անուանին, որոց դարմանը մեր պաշտօնին հետ ու եւ վերաբերութիւն չունի: Այսպիսի ցաւալի տեսարաններու առաջ մեր սիրտն ալ կը ցաւի, ի՞նչ պիտի ընենք այժմ, հիւանդին հայրն ու մայրը օգնութիւն կ'ըսպասեն մեզմէ, այն հայրն ու մայրն, որք ուղղակի պատասխանատուութիւն ունին իրենց զաւկին այս հիւանդադին վիճակին: Երբ մայրեր, որք ընտանիք կազմած ըլլալով տակաւին չեն բաւակաւնացած եւ իրենց միակ մխիթարութիւն չեն նկատեր զայն, այլ կուզեն դեռ երիտասարդի մը ակնարկը խլելու կամ անոր անշնորհք ձեւերուն վերայ զմայլիլ, որ նախ կ'սկսի քաղաքավարութիւն կեդծել, մինչեւ որ ընդարձակէ իւր ծանօթութեան շրջանակը նոյն ընտանեաց բարեկամներուն հետ. մակդիրներով կը ներկայացուի, էֆէնտի կամ միւսիւ տիտղոսները շռայլորէն իրեն կը տրուին, եւ այսչափ յարդանք ու սրտիւ ընդունող երիտասարդ մը, փոխանակ իրեն ընծայուած յարգանաց հաւատարիմ գտնուելու, քիչ ժամանակի համար խոստումներ կը շուայլէ իրենց աղջկան, և օր մը կ'առնէ կը քալէ, որով եւ վարագոյրը կը գոցուի սոյն ընտանեկան կատակերգութեան: Ինչ տղաւորութիւն որ կ'ունենայ այնչափ ատեն նոյն երիտասարդին հետ տեսնուող աղջիկ մը,

նոյնն է այսօր մեր հիւանդին վիճակը . մէկ խօսքով, մեղմամարդոտութիւնը ծանրացած է իր վերան, անկարող է այլ եւս զուարթ երեւիլ, տակաւ առ տակաւ տխուր մտածմունք զայն կը չըրջապատեն, ուրկէ կը յառաջանայ մարմնոյն աններդաշնակութիւնը, եւ այս վիճակէն կը ծագի բուն հիւանդութիւնը, որ կրնայ մինչեւ գերեզման տանիլ ենթակայն . իմ խնամօքս յանձնուած հիւանդն ալ այս կարգին կը վերաբերի . թէեւ մեծ վտանգ մը չունի այժմ, բայց այս ընթացքը շարունակուելով, ուր ուրեքն նոյն ողբալի հետեւանքը կրնայ ունենալ :

Յով.— Կատարեալ իրաւացի կը գտնեմ ձեր խորհրդածութիւնները եւ կաղաչեմ իմացնէք մեզ թէ մեր հիւանդն ապագայ վտանգներէ ազատելու համար արդեօք ամուսնութիւնը կրնայ՞ օգտակար ըլլալ :

Բժ.— Մեղմամարդոտութեան այս աստիճանին հասած հիւանդութեան համար բժշկականութիւնը սա կրնայ սահմանել թէ, առ այժմ չկրնար ամուսնանալ . ենթակային զգացումները այնպէս չեն գործեր ինչպէս որ պէտք էր . ուղեղը իւր սովորական վիճակը կորուսած է եւ ներքին յուզման մը յայտնի նշանները կը տեսնուին իւր դիմաց վրայ . ասոնք հասկնալու համար հոգեբան ըլլալու հարկ չի կայ, փորձառութիւն եւ մտադրութիւն հարկաւոր է : Օրիորդին ներկայ առողջական վիճակն չի ներեր ամուսնութեան, պէտք առ այժմ զբօսցնել զինքն զուարթ ընթերցանութեամբ, պտոյտներով, ամեն օր ժամերով օգտ-

ւէտ տեղ մը նստելու է, ուտեստի մասին նաեւ զգուշութիւն հարկաւոր է, վերջապէս ամեն միջոցի գործ դնելու է իւր մտատանջութեան առարկայ եղած դէպքերն մտքէն ջնջելու : Կրնաք ուրիշ բժիշկներու կարծիքին ալ դիմել, որոնք պիտի կրկնեն անշուշտ ինչ որ ըսի, զի այսպիսի հիւանդութեանց դարմանն, դեղագիրներէ աւելի, առողջապահիկ միջոցներն կրնան տալ : (Ուր կ'ենէ)

Յով.— Շնորհակալ եմ ձեր խորհուրդներէն, եւ հարկ չ'կայ այս նպատակաւ ուրիշին դիմելու . ձեր կարծիքն յարմար է մեծապէս իմ գաղափարիս ալ : Այժմ ձեր արհեստին ճարտարութիւնը վերջացած է, կարգը եկած է ինձ :

Բժ.— Ի սրտէ յաջողութիւն կը մաղթեմ . մնայք բարեալ :

Յով.— Շնորհակալ եմ (Իրարու ձեռք սեղմելէ ետքը բժիշկը կը մեկնի, եւ Յովսէփ քանի մը վայրկեան մտածելով կը պտտի, յետոյ աջ կողմի սենեկին դրան կամացուկ մը կը զարնէ, ուսկից Մագթաղինէ տեսարան կուգայ.)

ՏԵՍԻԼ Դ .

Յովսէփ եւ Մագթաղինէ

Մագթ.— Տօքթօրը մեկնեցա՞ւ .

Յով.— Այո՛, հրամայելով միանգամայն իւր տուած հրահանգներուն կէտ առ կէտ գործադրութիւնը :

Մագթ.— Վտանգաւոր հիւանդութիւն մը չըլլալն ստուգեցիք, այնպէս չէ՞ .

Յով. — Այո, եթէ սակայն իւր վերջին հրամանները գործադրուին :

Մագ. — Ի՞նչպէս հրաման :

Յով. — Այդ հրամանին մէկ մասին գործադրութիւնը ինձ կը պատկանի, որու վրայ այժմէն բան մը չեմ կրնար քսել, իսկ ձեր բաժինն է այսօրէն սկսեալ Զուարթունք միտարելու համար զբօսցնել, ամենեւին տեղի չտալ իւր սրտնեղութիւնը կրկնապատկելու, այդ եւ ինչ սիրով վարուեցէք, անցած գացած բաները մի՛ յիշէք որ հիւանդը չի նեղանայ. այս տեսակ զգուշութիւններով պիտի կարենանք փտանդին առաջին առնուլ :

Մագ. (Լալով) — Զաւակը ձերն է, հօրեղբայր, մենք ալ քուկդ եմք, ինչ որ հրամայէք, սիրայօժար պիտի կատարենք, որպէս ղի Զուարթունքնիս առողջանայ :

Յով. — Լաւ. ես ալ այսօրուրնէ պիտի սկսիմ գործել. հիմա պիտի մեկնիմ, ասկից վերջն շարունակ դալու խոստմամբ, որպէս զինորա առողջութեանը համար իմ հսկողութեան պարտականութիւնս կատարեմ: Երբ Ոնոփրիոս ազան դեղաբանէն վերադառնայ, այդ երուանդ Աթանասեանի գործատեղւոյն հասցէն տեղեկանալով՝ գրասենեակս գալ զիս գտնելու է :

Մագ. — Շատ աղէկ :

Յով. — Բացարձակապէս կ'արգելիմ իւր սենեակը տանելու այն կարգ մը հիւրերը, որք շատախօսութեամբ հիւանդը կը նեղացնեն :

Մագ. — Հաւաստի եղիք, հօրեղբայր, թէ ամեն

շանք ի գործ պիտի դնեմք ձեր եւ բժշկին հրամանները կատարելու համար : (Յովէփ կը մեկնի, իսկ Մագ. թաղինէ մէկ երկու բոպէ մաւայցդ կը կենայ) :

Մագ. թ. (Առանձին) — Ո՛վ Աստուած իմ, խնայէ՛ մեզ... կ'զգամ թէ զաւակս փտանդի մէջ է... շուրջս անցած դարձածներն լուին յանդիմանութիւն են իմ զանցառութեանս, կամ պարտաւորութեանս մէջ ունեցած թերութեանցս համար : ո՛հ, գոնէ այժմ դիմագրաւենք դժբաղդութեան եւ այդ անմեղ էակը փրկենք : (Դրսէն ոտնաձայն) ո՛վ է արդեօք... կարծեմ ինքն է, որ դեղը կը բերէ. խեղճ մարդը աւելի չտրամեցնելու համար զգուշութիւն պէտք է :

ՏԵՍԻՒ Ե.

Նոյն եւ Ոնոփրիոս (Զեռքը սրւակ մը)

Ոնոփ. (Մտած ատենը) — Տասնը ութը զրուշ ու կէս տուինք սա էրկու տամիա բանին համար :

Մագ. թ. (Սրուակը առնելով) — Ի՞նչ կըսես, Ոնոփրիոս աղա, միթէ սուղ չէ՞ :

Ոնոփ. — Զիյտեմ... սուղը աժանը վախթով մտմտալու էինք... սըխ սըխ էրթալ դալերնուս ծնտալըխներն են ասոնք :

Մագ. թ. (Քաղցրութեամբ) — Ներեցէք, եթէ ուրիշ դեղագործի մը երթայիք, արդեօք աւելի աժան չէ՞ր առնուեր :

Ոնոփ. — Գացինք, գիտես քի իրարու թէլէկրաֆ քաչեր խօսք-մէկ են ըրեր, քառսուն փարա օլսուն պակաս ըլլայ ըսի նէ՛ ըրէչէթան բոնեց մէկդի նետեց. վայ նաչար՝ «չինէ» ըսինք. հէլէ

փարան տուի նէ՝ քիթին պիլէ չի տարաւ . Աստու-
ծոյ ողորմութիւնը հասնի . ասանկներուն քովը
էրթալու համար , մարդ առաջ խանութը թէզ-
կեահը մէզաթը տալով ծախելու՝ ու ետքը հիւ-
ընդնալու է նէ իսէ՝ Աստուած տայ որ ֆայ-
տա մը ընէր . ան չէ ամա , Յուսէփ աղան ո՞ւր է .

Մագթ . — Քիչ մը առաջ մեկնեցաւ , եւ հրա-
մայեց որ հիմա երթաս Երուանդին տեղը ուր ըլ-
լալը հասկնալով իրեն իմացնես :

Ո՛նոփ . — Ի՞նչ պիտի ընէ :

Մագ . — Ո՞վ գիտէ , հարկաւ ընելիք մը ունի :

Ո՛նոփ . (Քիթին տակէն) — Փարայէն ելլալիք
գործ մըն ալ ան չի բանայ գլխուս տէ՝ ի՞նչ կու-
զէ նէ ընէ :

Մագթ . — Կը խնդրեմ , մի՛ ուշանար . (Ըսելով ,
սրուակը ձեռքը աղջկանը սենեակը կը մտնէ .)

Ո՛նոփ . — Կերթամկոր , կերթամ կոր ի՞նչ
ըսեմ , Տէրն ինք օղորմի . հասկցանք , բաներնիս
գործերնիս ըռաֆը դրած , մէքիկի պէս արթըխ
երթանք գանք պիտի Իրարու լեզուէ չի հաս-
կնալներուն սօնը իշթէ ա՛ս է . (Մեկնելու վրայ)

(Վարագոյրը կ'իջնէ)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Դ .

Տեսարանն է փաստարանին գրասենեակը . խո-
րը դուռ մը . աջ կողմը գրասեղան մը , որուն առ-
ջին նստած է Գառնիկ եւ կը գրէ : Զախ կողմի
անկիւնը մեծ թիկնաթոռ մը , անոր առջեւ ալ գը-
րասեղան մը , որուն վրայ կ'երեւին զանգակ , կա-
ղամար գրիչ եւ քանի մը գիրք եւայլն : Եթոռներ
շարուած են . աջ կողմը , գրագրին նստած աթոռ-
ունի ետեւը սենեակի մը դուռը կ'երեւայ :

ՏԵՍԻՒ Ա .

Գառնիկ , Երուանդ եւ Վահրամ . (Ետքը) Յովսէփ

(Վարագոյրը բացուելու միջոցին խորի դուռը
կը զարնուի , Գառնիկ «Մտէ՛ք» կըսէ , եւ դուռը
բացուելով կը մտնեն Երուանդ եւ Վահրամ , որք
գլխով կը բարեւեն Գառնիկը) :

Երու . — Էֆէնտին հոս չէ՞ արդեօք .

Գառ . — Ներսը , խորհրդակցութեան սենեակը
առանձինն զբաղեալ է . հաճեցէք նստիլ , (աթոռ
կը ցցունէ) հիմա կ'երթամ ձեր գալը կ'իմա-
ցնեմ . (Երուանդ եւ Վահրամ կը նստին , Գառնիկ
սենեակ կը մտնէ եւ երկու վայրկեան ետքը Յով-
սէփի հետ տեսարան դալով խորի դռնէն մեկնի .
երկու Պարոնները ոտքի ելած Յովսէփը կը բա-
րեւեն) :

Յով . (Թիկնաթոռին վրայ նստելէն ետքը ձեռ-
քը երկնցնելով) — Շնորհ ըրէք նստելու . (Կը
նստին) Շատ գոհ եղայ (առ Երուանդ) ձեզ հետ

այս երկրորդ անգամ ըլլալով տեսնուելու առիթն ունենալու համար. կարելի է արդեօք ծանօթացնել ինձ ձեր ընկերն ալ, որուն ներկայութիւնը առաջին անգամ է որ կը վայելենք:

Երու. — Պարոն Վահրամ Գօթնեան. ազգականս է թէպէտ՝ բայց եղբօր մը չափ անձնուէր երիտասարդ մ'է. գոնէ ինձ համար:

Յով. — Շատ ուրախ եմ. ազնուութիւնն ազգականութեան շրջանակին մէջ մնալու չէ միշտ, մարդիկ պարտաւոր են շարունակ իրենց նմաններուն անձնուէր գտնուիլ, քանի որ անոնց օժանդակութեան պէտքն զգալի է ամեն քայլափոխի. արդ, քանի որ ներկայ ինքիւր կարգադրելու համար ձեր կողմանէ ալ Պարոնին աջակցութեանը հարկ տեսնուած է, աւելորդ խօսքերով չի ձանձրացնեմ զձեզ, եւ խնդիրը ձեռք առնունք. (առ Վահրամ) կարծեմ դուք ալ գիտէք թէ Պարոն Երուանդ երկու տարի առաջէն իմ ազգականներէս Ոստիքիոս աղայի աղջկան Օրիորդ Զուարթունի ձեռքը խնդրած ըլլալով...

Վահ. (Ընդմիջելով) — Այո, պարագայից բերմամբ, լոկ խոստում մը... եւ ոչ ուրիշ բան:

Յով. — Շնորհ ըրէք. դուք իբրեւ արդի երիտասարդներու դասին վերաբերող ոք, անշուշտ մեծապէս հետամուտ էք պատուոյ եւ բարոյականի, որ մարդկութեան վարիչ ուժերն են. պատուոյ եւ բարոյականի ապացոյցն ալ մարդուն խօսքերն ու գործերն են. երբ Պարոն Երուանդ մը տաղ-րութիւն ունեցաւ եւ խոստացաւ Զուար-

թունն առնելու, հարկաւ կրնար գիտնալ թէ՛ ամուսնութեան մը հետեւութիւնն ի՞նչ է. այժմ, երբ կը լքանէ դայն եւ ուրիշ ընտանիքի մը դուռը ձեռք կ'առնու, շատ լաւ գաղափար մը չի տար իւր... իւր...

Երու. (Անձկութեամբ) — Կաղաչեմ, ինչպէս որ առջի անգամ ըսի, դարձեալ կը կրկնեմ թէ, իրաւ է որ ես Ոստիքիոս աղայի աղջկան հետ ամուսնանալու որոշում տուած էի, բայց պայմանաւ որ եթէ առիթն ալ նպաստէր ինձ:

Վահ. — Եւ այդ առիթը ըսուածն ալ նիւթական միջոցներն են, որոնք շատ լաւ գիտէ կարծեմ ձեր ազնուութիւնը, բայց օրէ օր միւսիւ Երուանդին մտածութեան սահմանն ընդարձակեցաւ, զգաց որ իւր կացութիւնը բաւական չպիտի ըլլայ ամուսնութենէն ծագելիք պիտոյից գոհացում տալու, ուստի ստիպուեցաւ ձեռնթափ ըլլալ:

Յով. — Եթէ Պարոն Երուանդ ութը տարեկան եղած ժամանակը խոստում մը տուած ըլլար, հարկաւ տեղի չ'կար ո եւ է առարկութեան, բայց չափահաս անձ մը գիտէ ամեն բան եւ անոնց հետեւութիւններն. ուրեմն, ուրիշ պատճառ մը կ'ընա՞ք ցոյց տալ իւր արդի ընթացքին:

Վահ. — Եթէ ուրիշ պատճառ մը կը փնտրուէք, այն ալ երկտասարդական անգուսպ կրքերուն վերադրեցէք:

Յով. — Ըսել կուզէք թէ՛ ըստ ձեր տեսութեան երբ մարդ մը կ'իրքով կը գործէ, ազատ է ո եւ է

պատասխանատուութենէ . ուրեմն մարդասպանութիւնն ալ, որ տեսակ մը մտային գրգռման արդիւնք է, ազատ է ու եւ է դատապարտութենէ, այնպէս չէ՞ . այս ըստ ձեզ ներելի է բայց ոչ ըստ օրինի . Վ.յն ամեն գործերն, որ ի վնաս ուրիշի շահուց կը կատարուին, օրինաց առջեւ անարդարանալի են . և ինչպէս եւ հասարակաց կարծիքն ալ այսպիսի առիթներու մէջ իւր դատապարտութեան վճիռը կարձակէ :

Վահ. — Բայց չեմ գիտեր թէ արդեօք բարեկամական յարաբերութիւններն ալ դատապարտուած են :

Յով. — Սակայն ներկայ խնդրոյն մէջ բարեկամական յարաբերութենէ վեր բան մ'ալ կայ, եթէ կրնայ այսպէս ըսուիլ :

Վահ. — Ի՞նչպէս .

Յով. — Ներեցէք ինձ ըսել թէ ուսում եւ դատարակութիւն ընդունած երիտասարդի մը վայելուչ չէ որ, իւր ընթացքին հետեւանօք տուն մը կործանէ եւ կեանք մը վերջացնէ . ես իբրեւ բարեկամ կը խօսիմ ձեզ հետ եւ ոչ վաստաբան, ուստի կադաչեմ որ ուշ դնէք այս կէտին . կարելի է որ, երբ ամեն խոստում միայն իբրեւ խօսք մընար, դիւրին կըլլար ըսուածներն չափազանցութիւն նկատելով ականջ չը կախել . օրիորդին ձեռքը արդէն ուրիշ խնդրող մը կար, Պարոն Երուանդ կը յաջողի այդ երիտասարդը մերժել տալով՝ ինքըն նմա յաջորդել . արդ, ձեր խղճին հարցուցէք, միթէ արդա՞ր է երկու տարիէն ետքը նոյն

օրիորդը լքանելը . Գրպանէն նամակներու ծրար մը հանելով) արդա՞ր է կըսեմ, երկու տարի շարունակ թէ բերանացի եւ թէ այսպիսի նամակներով իւր խօսեցելոյն սէր եւ հաւատարմութիւն խոստացող երիտասարդի մը առանց օրինաւոր պատճառի հիմայ զայն երեսի վրայ ձգելով փախչիլը :

Վահ. — Բայց այդ նամակներուն հաւասար նամակներ ալ կան, (Գրպանէն հանելով) զորս Օրիորդ Զուարթուն ստորագրած եւ զանազանաց ուղղած է :

Յով. — Դիտեմ, սակայն իմացածիս համեմատ, ատոնք Զուարթունի 12 տարեկան եղած ատենի անխոհեմութիւններն են . թուականները աչքէ անցուցէք եւ համոզուեցէք :

(Երուանդ եւ Վահրամ զարմանօք իրարու կը նային .)

Վահ. — Ենթադրելով որ այդպէս ըլլայ, անցած դէպքերուն վրայ խօսիլն աւելորդ կը համարիմ, նկատելով որ Պարոն Երուանդ երկու տարի այն տունը յաճախելովը յանցանք մը գործած չըլլար, ըստ որում, սա Օրիորդ Զուարթունը իբրեւ իւր քոյրը կը յարգէ ու կը պատուէ եղեր :

Յով. — Բայց այս նամակները տարբեր բան մը կը յայտնեն . . . ինչ եւ է, այժմ անցեալը մոռնալով եւ ընդունելով թէ Պ. Երուանդ Զուարթունն իբրեւ իւր քոյրն նկատած էր, փափաքելի է որ ասոր գործնական ասպացոյցը վայելենք :

Վահ. — Ի՞նչպէս :

Յով. — Որովհետեւ ապագայ հայր ըլլալու պատրաստութիւններէն մէկն է Պ. Երուանդ, ուստի նոր կեանք մը սկսելու պատրաստուած ատեն պէտք չէ որ անցեալ կեանքի մը վրայ արատ մը կրէ. կարելի եւ հաւանական է որ Զուարթունի հայրն ու մայրը իրենց ծնողական բուռն զգացման ներքեւ այս դէպքերուն վրայ խօսին աստանդ, որ շատ նպաստաւոր չկրնար ըլլալ պարոնին ապագային. ուստի առաջարկածս այն է որ երկուստեք իրաւախոհութիւն մը գոյանայ եւ խընդիրը փակուի. եթէ կողմէք, աւելի լաւ կ'ըլլայ Ոսկորիոս աղան հոս կանչել, եւ համամտութեամբ կատարենք կարգադրութիւնը. Արդէն զիրենք հրաւիրած եմ այսօր խորհրդակցելու համար, եւ ներսը կը գտնուին այժմ.

Երու. (Դող ելած) — Ներսը մի'...

Վահ. (Նոյնպէս) — Բայց հարկ չկայ, հարկ չկայ. մենք ալ կրնանք պէտք եղածն մտածել.

Յով. — Լաւ, թող այդպէս ըլլայ. ուրեմն, ինչպէս որ գիտէք, Օրիորդ Զուարթուն լրագրաց միջոցաւ իմանալով Պ. Երուանդի Մէլիտեանց օրիորդին հետ նշանուիլը, երկու ամիսներ հիւանդ տառապեցաւ եւ խեղճ հայրը դրամական բաւական գոհողութիւններ ըրաւ զակին առողջութիւնը ձեռք բերելու համար. այս միջոցին մենք ալ մեր պարտականութիւնը ի գործ դրինք, եւ քաջ համոզուելով որ այլ եւս անկարելի էր սէր գոյանալ այս երկուքին մէջ, համոզեցինք եւ մըլխիթարեցինք օրիորդը որ մտատանջութեամբ ի

զուր չը տառապի. Զուարթուն մեր խօսքերուն ճշդութեանը վստահ եղած, ամեն բան մոռցաւ. եւ մենք մտադիր ենք քիչ մը ժամանակ անցնելէ ետքը զայն ամուսնացնել, եթէ սակայն այսչափ դէպքերէ վերջը մէկը չ'վարանի իւր ձեռքն խնդրելու. Այժմ երկու կողման համաձայնութիւնը ձեռք բերելու համար, կառաջարկեմ որ Պ. Երուանդ Օր. Մէլիտեանցէ առնելիք դրամածտէն յիսուն ոսկւոյ մաս մը հանէ, որպէս զի այդ գումարն Օր. Զուարթունի համեստ դրամօժիտ մը ըլլայ.

Երու. (Բարկութեամբ, յ'ոտին) — Ի՛նչ կըսէք... տուգա՞նք պիտի վճարենք.

Յով. — Երբէ՛ք, այլ ձեր քրոջ, օրիորդ Զուարթունի համար շինուելիք օժտին պիտի մասնակցիք. իսկ եթէ զայս իբր տուգանք կընդունիք, հարկ չէ ըսել թէ՛ չ'կայ աշխարհիս մէջ անխոհեմութիւն մը, որուն հետեւանքը քնասակար չ'ըլլայ.

Վահ. — Բայց Պ. Երուանդ այն պատճառաւ Մէլիտեանց օրիորդին ձեռքը խնդրած է որ՝ առնելիք գումարը իրեն դրամագլուխ մը ընէ. ապա թէ ոչ՝ օրիորդ Զուարթունն մերժելու հարկ չը կար. արդ, երբ առնելիք դրամագլուխն ալ տայ անոր, ամուսնանալով բեռի մը տակ մտնելու հարկ չը մնար.

Յով. — Բայց Պարոնն այս հետեւանքը ժամանակին մտածելով, ըստ այնմ վարուելու էր Զուարթունի հետ. արդ, առանց երկարելու կ'ըսեմ որ,

եթէ իմ առաջարկս չընդունիք, խեղճ հայրը Պարոնին այս նամակները օրիորդ Մէլիտեանցի ծընողացը պիտի ղրկէ ազդեցիկ բարեկամի մը ձեռօք, որ կընայ ձեր բոլոր ծրագիրները ոչնչացնել։ (Այս յայտարարութեան վրայ երուանդ եւ վահրամ երկիւղիւ իրարու կը նային։ Նոյն միջոցին Ոնոփրիոս յանկարծ խորհրդակցութեան սենեկէն դուրս կը նետուի, եւ ածապարելէն սենեկին դուռը կէս մը բաց կը թողու։)

ՏԵՍԻԼ Բ.

Նոյնք եւ Ոնոփրիոս

Ոնոփ. — Օֆ'... (առ Յովսէփ, որ զարմանահար ոտք ելած էր,) աֆ կընես, գուզում Յուսէփ աղա. էրկու սահաթ է ներսը նստեր ենք, արթըն համբերութիւնս հատաւ։ (Երուանդին) չե՞ս խպնիր պէ', ես քեզի ի՞նչ ըրած էի քի առ բաները գլխիս բերիր... արթըն կ'օգտէ... ամեն մարդ իր զաւակը ձեզի օյինճափ ընէ տէյի կը մեծցունէ կոր... էլար նիշանուեցար, խաղէթային մէջը գրել տուիր նէ՛ գիտես քի ինքզինքդ բա՞քը հանեցիր։

Յով. (Ձայն հանդարտեցնելու մօտք) — Ոնոփրիոս աղա...

Ոնոփ. (Շարունակելով) — Ես ալ քուկին ինչ պիչիմ մէկը ըլլալդ իմզալը մէքթուպներովդ իսպաթ ընեմ քի աշխարք ալ իմանայ. բան մը չիյտենք տէյի մեզի չէք հաւնիր, ձեր գիտցածը սա չէ՞ մի, մարիֆէթնիդ կը ցուցնէք կոր։ (Հեւալով կը նստի։)

Յով. — Ոնոփրիոս աղա...

Ոնոփ. — Աս ըրածներուդ խաղըլըն ըլլալով առնելիք անէծքդ սանքի քեզ պիտի ինգագնէ՞։

Յով. (Սնոր քովը երթալով) — Հանդարտէ՛ Ոնոփրիոս աղա, մենք ամեն բան կարգի պիտի դրենք եւ դուն գոհ պիտի մնաս։

Ոնոփ. (առ Յովսէփ) — Դուն չըլլայիր նէ՛ զաւակս մեռած էր. փառք Աստուծոյ քի քեզի պէս մարդ մը ունեցանք. ֆախաթ, ածապա ի՞նչտար զաւալլըներ կան քի, քեզի պէս բարեկամ մը չունենալսուն համար ասանկներուն ծառքը տօպածի պէս կը դառնան։

Յով. — Դուն հիմա հանդարտ նստէ որ մեր ըրածը իմանաս. (Երուանդը եւ վահրամը թատերաբեմին առջեւ բերելով, ցածէն) — Կը տեսնէք որ առիթն ստիպողական է, հետեւաբար, ձեր պատուոյն եւ երկու կողման փրկութեանը համար 50 ոսկւոյ մուրհակ մը պիտի պատրաստեմ որ ըստորագրէք, առանց որ եւ իցէ առարկութեան հաճութիւն տալու էք ասոր։ (Եւ երթայ գրասենյանին առջեւ կը նստի կը գրէ։)

Երու. (Կամաց մը վահրամին) — Ի՞նչ կըսես։

Վահ. (Նոյնպէս) — Նամակներդ ազատելու համար անպատճառ ստորագրելու ես. ապա թէ ոչ՝ մեծ անպատուութիւն պիտի ըլլայ, Մէլիտեանք պիտի իմանան, վերջապէս հետեւանք անկարելի է այժմէն գուշակել։

Յով. (Գրածը կը կարդայ) — Թուականէս երեւսուն եւ մէկ օրէն սոյն պարտամուրհակս ներ-

«կայացնողին պարտաւոր եմ յիսուն Օսմ. ոսկի
«վճարել» (Երուանդին) ստորագրեցէ՛ք. (Եր-
ուանդ Վահրամի հաճութեան նշանովը կ'ստորա-
գրէ, Յովսէփ զայն Ոնովրիոս աղային կը յանձնէ,
որ ակնօցը դնելով՝ աչքէ անցնելու վրայ կըլլայ,)
հիմա, թէ Գ. Երուանդի առ օրիորդն գրած այս
նամակները եւ թէ ձեր քովը գտնուած օրիորդին
նամակները պէտք է ոչնչանան. (Այս միջոցին Զը-
ւարթուն կիսովին բաց մնացած խորհրդակցու-
թեան դռնէն տեսարանը կը դիտէ. Վահրամ իւր
քովի նամակները Յովսէփին կուտայ, Յովսէփ ալ
իր քովիները անոր յանձնելով կը պատուտեն.
յանկարծ Զուարթուն շտապաւ տեսարան կու-
գայ, որուն կը հետեւի Մագթաղինէ, զար-
մանահար. Երուանդ եւ Վահրամ սարսափին եւ
գլուխնին կը խոնարհեցնեն, Յովսէփ եւ Ոնովրիոս
զարմացած կը մնան.)

Զուար. (Հօրը ձեռքէն մուրհակը առնելով եւ
խօսքը Յովսէփայ ուղղելով) — Ոչ միայն այն նա-
մակները՝ այլ եւ այս թուղթն ալ. (Մուրհակը կը
պատուտէ եւ կտորները Երուանդին երեսին նետե-
լով.) Նիւթը չը կրնար մաքրել այն արատը՝ որ
հոգւոյն վրայ դրօշմուած է անջինջ... ձեր կեան-
քը թող ըլլայ ձեր կորուստն, և Նախախնամութիւ-
նը կը վարձաարէ անշուշտ անմեղութիւնը.

(Վարագոյրը կ'իջնէ)

ՎԵՐՋ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0343301

